

Onderwijs in het land van...

QUICKSCAN ONDER DE MAROKKAANSE EN TURKSE GEMEENSCHAP
NAAR HET TIJDELIJK VOLGEN VAN ONDERWIJS IN HET HERKOMSTLAND

VOORSTUDIE

Voorstudie

'Onderwijs in het land van... Quickscan onder de Marokkaanse en Turkse gemeenschap naar het tijdelijk volgen van onderwijs in het herkomstland' is een studie verricht in opdracht van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken en dient als voorstudie voor haar advies 'Terug naar school' dat de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken in april 2006 uitbracht aan de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie. **De verantwoordelijkheid voor de inhoud en de ingenomen standpunten in deze voorstudie berust bij de auteur (www.mex-it.com).**

Colofon

Voorstudie 'Onderwijs in het land van... Quickscan onder de Marokkaanse en Turkse gemeenschap naar het tijdelijk volgen van onderwijs in het herkomstland' is verkrijgbaar bij de ACVZ en ook te downloaden via de website van de ACVZ.

Uitgave van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken,
Den Haag, 2006

Kenmerk voorstudie: 11•2006, januari 2006
ISBN 90-8521-025-9

Bestellingen van publicaties:
Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken
Postbus 93127
2509 AC Den Haag
email: acvz@acvz.com
(070) 370 4300 of via de website: www.acvz.com

Vormgeving: Studio Daniëls BV, Den Haag
Drukwerk: Drukkerij Palace Print, Den Haag

Onderwijs in het land van...

QUICKSCAN ONDER DE MAROKKAANSE EN TURKSE
GEMEENSCHAP NAAR HET TIJDELIJK VOLGEN VAN
ONDERWIJS IN HET HERKOMSTLAND

drs. Larissa van Beek & drs. Mohamed Baba

Mex-it

AMSTERDAM, JANUARI 2006

Inhoud

HOOFDSTUK 1

<i>Inleiding</i>	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Doelstelling	7
1.3 Doelgroep	7
1.4 Werkwijze onderzoek	8

HOOFDSTUK 2

<i>Resultaten onderzoek</i>	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Interviews Turkse respondenten	13
2.3 Interviews Marokkaanse respondenten	21
2.4 Conclusies interviews	27
2.5 Internet	29
2.6 Groepsgesprekken	35

HOOFDSTUK 3

<i>Conclusies</i>	39
3.1 Conclusies Turkse gemeenschap	39
3.2 Conclusies Marokkaanse gemeenschap	43
3.3 Overeenkomsten Turkse en Marokkaanse groepen	45
3.4 Praktische aanbevelingen	45

HOOFDSTUK I

Inleiding

1.1 Aanleiding

Het blijkt dat er ouders zijn die hun kinderen (een deel van) de opleiding, basisonderwijs of de middelbare school, laten volgen in het land van herkomst. De Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ) onderzoekt op dit moment dit fenomeen. Hierbij gaat het om het in beeld brengen van de omvang, de verschijningsvormen, de beweegredenen van ouders, maar vooral ook de positieve en negatieve effecten van dit fenomeen op de integratie in de Nederlandse samenleving. Uit eerste verkenningen blijkt dat met name Turkse en Marokkaanse ouders hun kinderen in het land van herkomstland (een deel van) de opleiding laten volgen.

De ACVZ heeft aan MEX-IT, adviseurs voor intercultureel management, gevraagd of zij de Marokkaanse en Turkse doelgroep kunnen bereiken om samen met hen in gesprek te gaan over dit onderwerp.

De ACVZ hanteert een objectieve houding en wil weten of ouders überhaupt hun kind voor (middelbaar) onderwijs naar het herkomstland sturen en zo ja, waarom ouders hun kinderen naar school sturen in het land van herkomst en hoe zij dit praktisch organiseren. Ook wil de ACVZ achterhalen wat de effecten zijn (zowel positief als negatief) op de jongeren wanneer zij na verloop van tijd weer terugkeren naar het Nederlandse onderwijs en de samenleving.

Op verzoek van de ACVZ heeft MEX-IT een quickscan uitgevoerd, waarmee het fenomeen onder de Turkse en Marokkaanse doelgroep in beeld is gebracht. In deze rapportage staan de uitkomsten beschreven. Gezien de beperkte tijd en middelen, en vanwege het feit dat uit het kwantitatieve vooronderzoek is gebleken dat het verschijnsel zich in aantallen het meest voordoet onder de Turkse en Marokkaanse doelgroep, is er voor gekozen om de quickscan te richten op deze doelgroep.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van dit project is als volgt geformuleerd:
Het inzichtelijk maken van de redenen van Marokkaanse en Turkse ouders om hun leerplichtige kinderen (een deel van) de opleiding, basisonderwijs en/of de middelbare school, te laten volgen in het land van herkomst. Het gaat om het inventariseren van ervaringen van ouders en jongeren rondom dit fenomeen. Tevens zal er in beeld gebracht worden wat hiervan de effecten zijn op de jongeren m.b.t. de integratie in de Nederlandse samenleving.

1.3 Doelgroep

De primaire doelgroep bestaat uit de Marokkaanse en Turkse gemeenschap, met name de jongeren die ervaringen hebben met het volgen van een opleiding in het land van herkomst en ouders die hun kinderen naar het buitenland hebben gestuurd.

Secundaire doelgroepen zijn organisaties die betrokken zijn bij het fenomeen, zoals leerplichtambtenaren, de Sociale Verzekeringsbank en andere officiële instanties. MEX-IT heeft zich niet op deze groep gericht, aangezien de ACVZ deze partijen al bij het onderzoek betrokken heeft.

1.4 Werkwijze onderzoek

Om de gestelde doelstelling te bereiken zijn de volgende stappen gezet:

Diepte-interviews

Groepsgesprekken

Internetforum

Door te starten met interviews, is meer inzicht verkregen in de motivatie van ouders om hun kinderen wel of niet onderwijs te laten genieten in het herkomstland. Middels de interviews is ook een beeld ontstaan van de effecten hiervan op de jongeren, wanneer zij weer terug zijn in Nederland en hier hun opleidingstraject vervolgen in het (hoger) onderwijs.

Nadat een beeld is gevormd over het fenomeen middels de interviews, zijn er twee groepsgesprekken georganiseerd, waarbij we zowel de ouders, de jongeren als diverse experts (op het gebied van onderwijs, integratie etc.) hebben uitgenodigd.

Tot slot is gebruik gemaakt van internet om met name de mening onder Turkse en Marokkaanse jongeren te peilen. Via een forum konden zij reageren op stellingen en hun eigen ervaringen (of die van vrienden) vertellen. Juist via internet (als anoniem communicatiemiddel) durven jongeren ook te zeggen wat zij echt vinden, bijvoorbeeld dat zij tegen hun zin in naar het land van herkomst moesten van hun ouders.

In de onderstaande paragrafen is per aspect uiteengezet hoe we te werk zijn gegaan.

Interviews

Aangezien het hier om een gevoelig onderwerp gaat, waar weinig kwalitatieve informatie over beschikbaar is, hebben we diepte interviews gehouden. In een interview kan een vertrouwensband gecreëerd worden, zeker doordat de gesprekspartner van dezelfde etnische achtergrond is. Ook zijn we het gesprek positief begonnen, vanuit nieuwsgierigheid en niet vanuit de gedachte dat het 'verkeerd' is om kinderen naar het herkomstland te sturen.

Diepte-interviews hebben het voordeel dat er een beperkt aantal topics wordt vastgesteld dat tijdens het interview wordt uitgediept. Er is daarbij de ruimte voor de respondent om eigen topics aan te geven die hij of zij ook belangrijk acht betreffende het onderwerp, die door de opsteller van tevoren niet waren bedacht. Tevens is er de mogelijkheid voor de interviewer om langer of korter bij een bepaald topic stil te staan of om een andere topic aan te geven die uit het gesprek blijkt. Omdat het hier gaat om het achterhalen van beweegredenen van ouders en om ervaringen van de ouders en kinderen, alsmede de effecten bij terugkeer naar Nederland, is het diepte-interview het meest geschikt.

Het interview is gestart met open vragen. Nadat de respondent vanuit zijn eigen perspectief antwoord heeft gegeven, zal de interviewer doorvragen op dat item om te achterhalen of er nog meer argumenten, meningen of ervaringen zijn. Op bepaalde momenten heeft de interviewer informatie gegeven aan de respondent, waarop de respondent weer kon reageren. Hierdoor is de respondent gestimuleerd om meer te vertellen en tegelijkertijd verder na te denken over het onderwerp.

Kortom, een diepte-interview is uitermate geschikt voor situatieafhankelijke omstandigheden van de respondenten. Dit is hierbij erg belangrijk, aangezien er respondenten zijn betrokken van verschillende etnische, culturele en religieuze achtergronden en tevens van verschillende leeftijden en generaties. Wanneer dit door de respondent nadrukkelijk werd gewenst, is het interview in de moedertaal uitgevoerd. De respondenten voelden zich zo beter begrepen, het verhoogt de kwaliteit van het onderzoek. De verslaglegging van de interviews is in het Nederlands gedaan.

Belangrijk bij de interviews is het werven en selecteren van respondenten, zeker gezien het feit dat er geen registratie is van ouders die hun kinderen in het land van herkomst op school doen. Via diverse kanalen is MEX-IT op zoek gegaan naar ouders die hun kinderen naar het land van herkomst hebben gestuurd, maar ook naar jongeren die teruggekeerd zijn uit het herkomstland.

MEX-IT bezit een breed netwerk onder Turkse en Marokkaanse groepen in de Randstad en in de rest van Nederland. Via onze contactpersonen bij landelijke organisaties zoals islamitische koepelorganisaties (Milli Görüş, UMMAO, NISBO), en bij lokale migranten zelforganisaties, zijn we respondenten gaan werven. We hebben dit gedaan door sleutelpersonen eerst te bellen en vervolgens een e-mail te sturen met daarin een oproep of zij ouders en jongeren kennen die ervaring hebben met het fenomeen.

Daarbij hebben we aan de contactpersonen aangegeven dat het ons gaat om zowel positieve als negatieve ervaringen met het sturen van de kinderen naar een onderwijsinstelling in het land van herkomst. Dit omdat we niet alleen succesvolle verhalen wilden horen, maar ook wilden spreken met jongeren die bijv. tegen hun zin in naar Turkije of Marokko zijn gestuurd. Middels onze netwerken hebben we kunnen doordringen tot de doelgroep om zodoende de voor- en nadelen van onderwijs in het land van herkomst te achterhalen.

Wanneer de sleutelpersonen eventuele respondenten kenden, gingen zij meestal zelf eerst de betreffende personen vragen of zij mee wilden werken aan het onderzoek. Het grote voordeel van deze werkwijze is dat personen uiteindelijk sneller wilden meewerken, als zij door een bekende werden benaderd. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp waren er potentiële respondenten die niet mee wilden doen aan een interview. Een duidelijke reden werd meestal niet genoemd, behalve dat zij er geen zin in hadden, geen tijd hadden of iets dergelijks. Ook vroegen alle betrokkenen (zowel sleutelfiguren als mogelijke respondenten) naar de reden van het onderzoek. Vooraf was besloten om te vermelden dat het een verkennend onderzoek is, dat gedaan wordt namens een onafhankelijke adviescommissie. De naam van de commissie is dus vermeden.

Er zijn 9 interviews gehouden onder de Turkse groep en 9 interviews onder de Marokkaanse groep. Voor dit beperkt aantal interviews is in overleg met de ACVZ gekozen vanwege het beperkte tijdsbestek. In een periode van een maand moesten respondenten gezocht worden en vervolgens ook geïnterviewd. Tevens was het aan het eind van december lastig om afspraken te maken voor het afnemen van interviews.

Om te zorgen voor een gevarieerde groep personen die geïnterviewd is, hebben we gekeken naar een spreiding op diverse punten.

Wanneer we via ons netwerk en sleutelfiguren namen kregen van personen die eventueel geschikt waren als respondent, dan zijn deze personen als tussenstap eerst telefonisch benaderd door MEX-IT. We hebben een aantal vragen gesteld, waardoor we een profiel van de respondent verkregen. Naast de gegevens zoals leeftijd, geslacht etc. hebben we dan ook kort gevraagd naar de ervaringen met het fenomeen: betreft het een zoon of dochter, is de zoon / dochter nu in het buitenland of in Nederland, is de respondent positief of negatief over het volgen van onderwijs in herkomstland etc. Op basis van dit telefoongesprek is vastgesteld of de respondent daadwerkelijk werd geïnterviewd.

Ook is er garantie op een gevarieerde groep respondenten, doordat we via diverse kanalen hebben geworven en doordat we op diverse locaties in Nederland interviews afgenomen hebben. De Turkse/Marokkaanse gemeenschap in de ene stad is heel anders (qua sociaal-culturele achtergrond, economische positie, organisatiegraad etc.) dan de Turkse/Marokkaanse gemeenschap in een andere stad. Eveneens hebben we bij het selecteren van de respondenten gelet op de diverse samenstelling van de respondenten wat betreft de etniciteit, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en woonplaats.

Hieronder volgt een overzicht van de respondenten, met bepaalde kenmerken:

Turkse groep:

Geslacht	Leeftijd	Woonplaats	Achtergrond
Vrouw	34 jaar	Amersfoort	Heeft zoon van 14 jaar nu in Turkije voor onderwijs
Vrouw	42 jaar	Amsterdam	Heeft 3 van 5 kinderen nu in Turkije
Vrouw	27 jaar	Utrecht	Heeft van 8 ^{ste} tot 15 ^{de} jaar in Turkije onderwijs gevolgd
Vrouw	34 jaar	Amsterdam	Heeft dochter van 19 jaar nu in Turkije
Man	20 jaar	Den Haag	Heeft tot 18 ^{de} in Turkije gewoond en opleiding gevolgd
Man	23 jaar	Den Haag	Heeft van 13 ^{de} tot 20 ^{ste} jaar in Turkije onderwijs gevolgd
Man	38 jaar	Almere	Heeft van 3 ^{de} tot 16 ^{de} jaar in Turkije gewoond
Man	27 jaar	Amersfoort	Heeft van 6 ^{de} tot 19 ^{de} jaar in Turkije gewoond
Man	30 jaar	Heemskerk	Heeft van 12 ^{de} tot 19 ^{de} jaar in Turkije gewoond

Marokkaanse groep:

Geslacht	Leeftijd	Woonplaats	Achtergrond
Vrouw	24 jaar	Alphen a/d Rijn	Heeft van 14 ^{de} tot 17 ^{de} in Marokko onderwijs gevolgd
Vader & dochter	53 jaar, 17 jaar	Amsterdam	Vader heeft kinderen in Marokko onderwijs laten volgen, dochter is bij het gesprek. Heeft van 5 ^{de} tot 12 ^{de} jaar in Marokko gewoond
Moeder & dochter	47 jaar, 27 jaar	Den Haag	Moeder en dochter. Dochter heeft van 22 ^{ste} tot 23 ^{ste} in Marokko gewoond, broer en zus zitten nog in Marokko
Vrouw	47 jaar	Amsterdam	Van 1987 tot 1989 in Marokko met drie kinderen
Vrouw	29 jaar	Amsterdam	Van 7 ^{de} tot 15 ^{de} jaar in Marokko
Vader & zoon	55 jaar, 19 jaar	Alphen a/d Rijn	Vader en zoon. Zoon 4 ^{de} tot 10 ^{de} jaar in Marokko gewoond
Vrouw	34 jaar	Amsterdam	Van 13 ^{de} tot 20 ^{ste} jaar in Marokko gewoond
Man	24 jaar	Amsterdam	Heeft van 6 ^{de} tot 7 ^{de} jaar in Marokko gewoond
Man	64 jaar	Amsterdam	Heeft 3 van 8 kinderen naar Marokko. 1 zoon van 15 jaar zit er nu nog

Bij het benaderen van respondenten bleek in de praktijk dat de Turkse personen sneller meewerkten, dan de Marokkaanse personen. Er hebben meerdere Marokkaanse personen geweigerd om aan het onderzoek mee te doen. Ook is het belangrijk om te melden dat het makkelijker ging om via, via personen te vragen. De mensen die we interviewden kenden vaak ook weer andere personen in hun omgeving die ook ervaring hadden met onderwijs in het land van herkomst. Deze personen die zij kenden zijn uitgenodigd voor de groeps gesprekken.

Groeps gesprekken

Gezien de beperkte tijd is er voor gekozen om 2 groeps gesprekken te organiseren:

1 groep gericht op de Turkse gemeenschap

1 groep gericht op de Marokkaanse gemeenschap

Met de groeps gesprekken wilden we onze bevindingen uit de interviews (de beweegredenen van ouders, de ervaringen van ouders en kinderen), voorleggen en toetsen aan andere personen. De samenstelling van de groeps gesprekken was divers:

- ouders die hun kinderen al hebben gestuurd
- jongeren die zelf in Turkije / Marokko op school hebben gezeten
- experts op het gebied van onderwijs en integratie
- personen die de Turkse of Marokkaanse gemeenschap goed kennen

Het betrof dus andere mensen dan de personen die zijn geïnterviewd. We zijn op zoek gegaan naar ouders en jongeren die een bredere blik hebben dan hun persoonlijke situatie, en kunnen vertellen hoe anderen binnen hun gemeenschap over het fenomeen denken en de consequenties van dichtbij kennen. Bij de groeps gesprekken waren ook vertegenwoordigers van de ACVZ aanwezig.

Naast het toetsen van de bevindingen uit de interviews, beoogden we meer redenen te achterhalen en extra verhalen van ouders en kinderen te horen. Ook wilden we tijdens de groeps gesprekken spreken over de effecten van het volgen van onderwijs in Turkije of Marokko op de jongeren wanneer zij terug zijn in Nederland. Hierbij richtten we ons op zowel de positieve als negatieve effecten.

Internetforum

Tevens is een speciaal instrument ingezet om de mening onder Turkse en Marokkaanse jongeren te peilen over het volgen van onderwijs in herkomstland: het internet. We hebben een internetdiscussie opgezet waarbij we de jongeren hebben geprikkeld met gewaagde stellingen. Op deze manier konden we diverse reactie van jongeren ontlokken, maar ook verhalen en ervaringen horen van jongeren die zelf naar Turkije of Marokko moeten /zijn geweest voor hun opleiding. Doordat internet anoniem is, durven jongeren ook te zeggen dat zij wellicht tegen hun zin in naar het land van herkomst moe(s)ten van hun ouders.

Om de internetdiscussie in goede banen te leiden, zijn er stellingen geformuleerd. De stellingen zijn op twee websites geplaatst:

website die vooral bezocht wordt door Marokkaanse jongeren: www.marokko.nl

website die vooral bezocht wordt door Turkse jongeren: www.hababam.nl

Gestart is met het plaatsen van 5 stellingen op beide websites gedurende 9 dagen. De stellingen stonden op een discussie-platform. Moderators hebben deze gestuurd en van feedback voorzien. Toen de discussie na verloop van tijd stil viel, zijn er 5 nieuwe stellingen geplaatst, gedurende 9 dagen.

Aan beide websites is een internetpanel met jongeren verbonden. Er is een oproep gestuurd naar deze panels om mee te doen aan de discussie en gevraagd hun mening te geven over het onderwerp.

Eén panel bestaat momenteel uit 1.100 Marokkaanse deelnemers. Deelnemers van dit panel zijn leden van de 'community' op marokko.nl. De leeftijd van de panelleden varieert van 13 t/m 30 jaar. Zowel jongens/mannen als meiden/vrouwen zijn lid. De meeste personen volgen een middelbare of hogere opleiding of hebben die opleiding afgerond. Het panel is tot dusver enkel ingezet om eigen onderzoeken uit te zetten. Tevens is er in samenwerking met de Vrije Universiteit een aantal onderzoeken gehouden, over de volgende onderwerpen: vrije tijdsbesteding, internet en religie.

Het tweede panel dat is ingezet, bestaat uit Turkse deelnemers. Dit panel is recent opgezet en groeit dagelijks. Op dit moment zijn er 200 Turkse deelnemers aangesloten, van dezelfde diversiteit als bij het Marokkaanse panel.

Na afloop zijn de discussies per stelling gearchiveerd.

HOOFDSTUK 2

Resultaten onderzoek

2.1 Inleiding

Uit ervaring weet MEX-IT dat de Turkse en Marokkaanse gemeenschap sterk van elkaar verschillen op vele aspecten. Daarom worden er twee aparte groeps gesprekken georganiseerd. Ook is dit de reden waarom de interviews los van elkaar geanalyseerd worden. Zowel de sociale structuur, als de beleving van de religie (islam) zijn bij Turkse mensen anders dan bij Marokkaanse mensen. Ook het onderwijsniveau in Marokko en Turkije verschilt sterk en heeft logischerwijs invloed op het wel of niet naar school sturen van de kinderen in het herkomstland.

Naast het onderwijskundige aspect, speelt ook de economie in het herkomstland een rol. Turkije maakt een positieve economische ontwikkeling door en dat kan een extra stimulant zijn om kinderen naar Turkije te sturen. In Marokko is de economische situatie anders en op dit moment niet zozeer een aanleiding om de kinderen hierheen te sturen.

Zoals aangegeven spelen diverse ontwikkelingen een rol waardoor trends zijn waar te nemen. Hoewel in het huidige tijdsgewricht te verwachten valt dat Turkse ouders hun kinderen naar Turkije sturen voor onderwijs gezien de positieve economische situatie in Turkije, speelde het fenomeen zo'n 15 jaar geleden sterk bij de Marokkaanse gemeenschap. Destijds verwachtten de ouders in een latere levensfase terug te keren naar Marokko en in dat perspectief was het belangrijk om de kinderen in Marokko onderwijs te laten volgen, zodat de kinderen voldoende kennis konden nemen van de Marokkaanse taal en cultuur. Bij het doen van onderzoek naar dit onderwerp, moeten we beseffen dat verschijnselen zoals deze tijdgebonden zijn en fluctueren al naar gelang de economische, sociale positie van zowel de etnische gemeenschap in Nederland als de algehele economische en maatschappelijke situatie in het land van herkomst.

Bij de analyse maken we daarom ook verschil in de situatie van ouders die in de huidige tijd (in 2000 tot 2005) en voorheen hun kinderen naar het herkomstland lieten gaan voor onderwijs. In een bepaald tijdperk kunnen andere redenen de boventoon voeren.

Ook willen we er op wijzen dat de interviews elk een heel subjectief, persoonsgebonden verhaal vertellen. Onze hoofdconclusie is dat er vaak niet één afzonderlijke reden is, waardoor de ouders uiteindelijk besluiten om een kind onderwijs te laten volgen in het herkomstland. Meerdere factoren spelen een rol, en deze factoren hebben tevens een samenhang. Het is meestal een samenloop van omstandigheden die bepalen of een kind wel of niet naar Marokko of Turkije gaat. Omdat uit elk interview blijkt dat het samenhangende factoren zijn en niet 1 aparte reden, zullen we de redenen van ouders alleen op hoofdlijnen noemen. We maken daarbij de kanttekening dat een reden dus uit het verband wordt gehaald en dat de lezer moet beseffen dat niet alleen die ene reden van invloed is. Hieronder staan de redenen op hoofdlijnen beschreven.

2.2 Interviews Turkse respondenten

2.2.1 Redenen ouders

Belangrijk onderdeel van het interview is om te achterhalen waarom ouders hun kinderen in Turkije onderwijs laten volgen. Er zijn vele verschillende redenen van ouders, en omgevingsfactoren spelen een rol bij het uiteindelijke besluit om een zoon of dochter naar Turkije te laten gaan. Hieronder staan de diverse redenen die in de interviews

genoemd zijn door de ouders zelf en door jongeren, die aangeven waarom zij denken dat hun ouders hen naar Turkije hebben laten gaan.

De diverse argumenten staan geordend naar de volgende indeling:

- educatie: opvoedings/scholingsmethodiek, opleidingsniveau ouders, schoolsysteem in Nederland (waaronder schooladvies) t.o.v. land van herkomst
- sociaal economisch: financiële redenen, economische situatie in land van herkomst
- sociaal psychologisch: gevoel, sfeer, druk van familie, discriminatie in Nederland, kwetsbaarheid
- cultuur: waarden en normen in land van herkomst t.o.v. Nederland, traditie, patronen
- religie: kennis over religie en leven in islamitisch land

Educatie

Onderwijssysteem in Turkije

De meeste ouders sturen hun kinderen naar privé scholen in Turkije. Het kost veel geld om je kinderen te laten deelnemen aan deze scholen, maar het zijn hele goede scholen, zeggen alle respondenten.

Het onderwijssysteem is in Turkije heel anders dan in Nederland. Het systeem in Turkije is meer theoretisch, terwijl in Nederland de opleiding meer praktijkgericht is. Ook de mentaliteit op Nederlandse en Turkse scholen is anders. In Nederland is er meer vrijblijvendheid voor de leerlingen, leerlingen kunnen vakken laten vallen, zelf keuzes maken. In Turkije moeten leerlingen een vast programma volgen, is er meer discipline op school. Ook krijgen de leerlingen in Turkije waarden en normen mee, zoals respect voor de leerkracht, hard werken om te zorgen voor je toekomst.

Op de privé school in Turkije leren kinderen ook vreemde talen, zoals Engels. Hoewel de privé scholen geen religieuze instellingen zijn, houden zij wel de normen en waarden van de leerlingen in de gaten, zowel de culturele als de sociale aspecten. De docenten zijn een rolmodel voor de leerlingen. Ook wordt er meer in groepsverband gewerkt en worden er gezamenlijke activiteiten ondernomen (vaak uitstapjes met de hele klas).

Een citaat van een moeder die dit uitdrukt:

“Schooltijden in Turkije (privé-school) zijn ideaal: van 9 tot 5 geen tijd om op straat te hangen. Flink wat huiswerk. Geen tijd om je te vervelen of kattenkwaad uit te halen.”

Het onderwijsniveau is op de privé scholen erg hoog. Ook is de opleiding erg zwaar. Een zoon van 13 jaar heeft tijdens de vakantie in Nederland uitleg gekregen van zijn zus die in Nederland 5 VWO doet, en zijn zus had de stof net gehad. De kinderen krijgen veel huiswerk.

Eén moeder geeft aan dat zij haar kinderen niet naar een privé school zou sturen, als zij zelf bij de kinderen in Turkije zou wonen. De moeder heeft voor de privé school gekozen, omdat de kinderen dan de afwezigheid van hun ouders niet zozeer zouden voelen. Als de moeder zelf in Turkije zou zijn geweest, dan waren de kinderen naar een openbare school gegaan en had de moeder hen geholpen als ze problemen hadden met een bepaald vak.

In Turkije is opleiding heel belangrijk, daar doen studenten veel meer hun best. Onder allochtonen in Nederland is opleiding op lange termijn niet belangrijk, alleen maar om snel geld te verdienen.

Ook heeft een respondent op een Turkse kostschool gezeten en dat vond hij niet leuk, het was streng. Op die kostschool zaten vooral kinderen waarvan hun ouders in het buitenland zaten. De kinderen waren daardoor vrijer opgevoed en zij konden de discipline op de kostschool daardoor niet accepteren. Het onderwijs in Turkije heeft op hem een negatieve invloed gehad.

Onderwijssysteem in Nederland

Voor sommige Turkse ouders is het feit dat hun zoon of dochter in Nederland een laag schooladvies krijgt, een reden om het kind onderwijs te laten volgen in Turkije.

“Als mijn zoon geen problemen had gehad op school, niet was vastgelopen in het systeem, waarbij hij alleen nog maar naar VMBO kon, dan was hij nu niet in Turkije”

Het beeld van VMBO opleiding bij een Turkse moeder:

“VMBO is het laagste van het laagste, dus je krijgt als leerling het gevoel dat je niet zoveel voorstelt. Zo krijgen kinderen een minderwaardigheidscomplex. Weinig huiswerk, weinig lesuren, geen uitdaging. Gevaar is dat jongens er voor kiezen om op straat te hangen of achter internet te zitten.

Er moet wat gedaan worden aan de mentaliteit rondom VMBO: het beeld, het imago en de sfeer die er hangt. Kinderen die naar VMBO gaan moeten niet het gevoel hebben ‘we kunnen toch niks bereiken’ ”.

Een jongere geeft zelf aan dat hij begrijpt dat ouders hun kinderen naar Turkije sturen als het kind VMBO advies krijgt, terwijl het kind intelligent is.

Ook als een oudere broer of zus op een school zit van hoger niveau en een jonger kind een lager schooladvies krijgt, kan dat meespelen in de overweging van de ouders.

Een laag of negatief schooladvies is nadrukkelijk NIET altijd de reden waarom ouders hun kinderen naar Turkije laten gaan. Zo heeft een moeder waarvan haar 2 zonen havo/vwo advies hadden gekregen, hen toch in Turkije naar een privé school gestuurd, omdat zij (het hele gezin) de toekomst wellicht in Turkije willen opbouwen.

Naast het schooladvies spelen ook andere aspecten van het Nederlandse onderwijssysteem een rol. Een respondent geeft aan dat docenten in Nederland niet goed weten hoe zij moeten omgaan met allochtone leerlingen die niet op hun mondje zijn gevallen.

Ook geven respondenten aan dat scholen in Nederland de ouders en kinderen niet ondersteunen als er problemen zijn. *“Als ik eerder had geweten dat de leerplichtambtenaar ons kon helpen aan een goede school in Nederland, dan had mijn zoon niet naar Turkije gegaan.”*

Turkse ouders hebben soms problemen met Nederlandse leerkrachten. Een respondent vertelt dat haar man het gevoel heeft dat zij zichzelf altijd moeten verdedigen richting de leerkrachten. Dat leerkrachten vaak een andere visie hebben van het kind. Leerkrachten plakken te snel een etiket op een leerling, terwijl zij niet kijken naar de feitelijke omstandigheden waarin van het kind verkeert.

Een respondent vond dat haar dochter ook de educatie in Turkije moest proberen, zodat de dochter daarna zelf kon beslissen of ze in Nederland of Turkije verder wilde studeren. De reden hiervoor is dat de ouders vinden dat het onderwijs in Turkije meer ‘de’ waarden en normen meegeeft aan kinderen. Bijv. het respect tonen voor een leerkracht, terwijl in Nederland de leerlingen de leerkrachten uitschelden. Ook worden de kinderen in Turkije gezien als de toekomst, ze worden daardoor meer gewaardeerd en gestimuleerd. Daardoor lijken de kinderen in Turkije veel sneller volwassen te zijn.

Ook zijn de positieve ervaringen van mensen die in Turkije hebben gestudeerd en hier in Nederland makkelijk konden doorstromen in het hoger onderwijs een stimulans voor ouders die twifelen. Het hoge niveau en de discipline om te leren op de privé scholen

in Turkije zorgen er voor dat de kinderen bij terugkeer in Nederland makkelijk doorstromen in het hoger onderwijs in Nederland.

Een jongere zei dat bijna niemand op zijn basisschool in Nederland de Nederlandse taal goed kon spreken en dat hij daarom ook niet eens Havo (was het advies) had gehaald, denkt hij. Hij begrijpt hierdoor wel waarom zijn ouders hem naar Turkije wilden laten gaan.

Sociaal economisch

Een hele andere reden van een aantal Turkse ouders om hun kind het onderwijs in Turkije te laten genieten, is omdat de ouders plannen hebben om definitief terug te gaan naar Turkije. Turkije is economisch gezien in opmars. Bij sommige ouders is het slechts een idee in hun achterhoofd om in de toekomst definitief naar Turkije te gaan en is deze reden niet van doorslaggevend belang. Andere ouders zijn er van overtuigd dat zij hun toekomst in Turkije willen opbouwen en zij willen hun kinderen ter voorbereiding naar Turkije sturen.

Voorbeeld:

Een moeder heeft haar eerste zoon voorgesteld dat hij in Turkije kon studeren, omdat de ouders van plan waren om hun toekomst in Turkije op te bouwen. Deze eerste zoon wilde dit echter niet. Bij haar derde kind heeft zij dit ook voorgesteld. Opnieuw heeft de moeder uitgelegd aan de zoon dat wanneer zijn vader met pensioen zou gaan, de familie in Turkije ging wonen. De moeder heeft dit met tussenpozen herhaald richting haar zoon en hij heeft er wel mee ingestemd om onderwijs te volgen in Turkije. De moeder gaf wel aan dat het een proefperiode zou zijn, en dat de zoon terug naar Nederland kon komen als hij het niet leuk zou vinden in Turkije.

Sociaal psychologisch

Dat ouders met plannen rondlopen om definitief terug te keren naar Turkije, is slechts ten dele te verklaren door de gunstige economische ontwikkeling van Turkije. Ook spelen andere, meer gevoelsmatige aspecten een rol.

Negatieve sfeer en discriminatie in Nederland

Meerdere respondenten gaven te kennen, dat de negatieve sfeer in Nederland rondom allochtonen voor hen zeker heeft meegewogen in hun beslissing om hun kind naar Turkije te sturen. Hieronder volgen wat citaten.

“Ik wilde mijn kind in een omgeving hebben, waar hij niet constant als het allochtone jongetje of het Turkse jongetje werd gezien”.

Deze moeder vond dat haar kind zichzelf moet kunnen zijn en dat haar zoon niet het gevoel moet hebben dat hij zich moet bewijzen omdat hij ‘allochtoon’ is.

Ook vertellen meerdere respondenten dat kinderen in Turkije veel meer gezien worden als de toekomst van het land. In Nederland is dat niet meer zo. In Nederland worden kinderen vaak gezien als veroorzakers van problemen. *“De maatschappij kijkt op een bepaalde manier naar allochtone jongeren, als ze buiten spelen, zijn het meteen hangjongeren.”*

Ook had een moeder een negatieve ervaring met haar oudere zoon, hij had problemen op school, was met de politie in aanraking gekomen en de moeder wilde dat voorkomen bij haar tweede zoon.

De moeder zag haar tweede zoon afglijden. Hij ging veel om met Marokkaanse jongetjes van de straat en haar eigen zoon werd steeds brutaler. Hij ging slechte dingen van straatjongens overnemen. Dit wilde ze tegenhouden, maar dat lukte niet.

“Door de harde geluiden van de laatste jaren hebben allochtone jongeren hun emotionele binding met Nederland verloren. Veel allochtonen hebben het gevoel dat zij uitschot zijn,

terwijl zij juist een verrijking moeten zijn voor Nederland. Allochtone jongeren worden niet volledig gemotiveerd en benut.”

Bijv. een docent zegt bij de start van een opleiding MBO tegen een Turkse jongen “Houd er rekening mee, jij krijgt waarschijnlijk heel moeilijk een stageplaats”. De moeder ervaart dit als een klap, zij is nooit gediscrimineerd, maar haar zonen wel.

Een moeder noemt als reden om haar kinderen in Turkije te laten studeren, dat zij de Nederlandse politiek omtrent allochtonen nu negatief vindt. Dit is steeds negatiever geworden de afgelopen jaren. Aan de andere kant gaat het met de Turkse politiek steeds beter: toetreding tot de EU, economische en democratische situatie is verbeterd.

Een zoon zegt dat zijn ouders eind jaren tachtig zagen dat het in Nederland verkeerd ging met allochtone jongeren. Ook het onderwijs had toen in Nederland een ander aanzien. De Mavo was in trek, het was niet gebruikelijk dat allochtone jongeren gingen studeren.

Druk van familie in Turkije

Ook speelt het een rol of de rest van de familie in Turkije woont of dat er nog meer familie in Nederland woont. Als de rest van de familie in Turkije woont, dan kiezen ouders er sneller voor om hun kind(eren) een deel van de opleiding te laten volgen in Turkije. Ook zegt een respondent dat een deel van haar familie die in Turkije woont, vindt dat hun gezin terug moet komen naar Turkije.

Hoewel het in de jaren tachtig voorkwam dat Turkse ouders hun kinderen naar Turkije stuurden om daar voor opa of oma te zorgen, blijkt uit de gesprekken met ouders die tegenwoordig hun kinderen sturen, dit niet langer een reden is.

Uit een gesprek met iemand die zelf halverwege jaren '80 naar Turkije is gegaan, blijkt dat haar vader zijn vrouw en kinderen terug naar Turkije stuurde, omdat haar vader was beïnvloed door familie. De moeder wilde het niet, maar zij moest van haar man. Ook waren haar oudere broers al een paar jaar eerder naar Turkije geweest voor langere tijd om daar voor hun oma te zorgen, die alleen was.

Soms hebben familieleden of vrienden van ouders ook advies over de school waar een kind heen kan gaan in Turkije. Ouders zijn geneigd om dit advies op te volgen.

Cultuur

De culturele achtergrond vinden Turkse ouders van groot belang. De ouders geven aan dat de kinderen moeten weten waar zij vandaan komen, zodat ze trots kunnen zijn op wie ze zijn, op hun cultuur.

Ouders willen dat hun kinderen de Turkse taal goed leren beheersen en de cultuur leren kennen.

Jongeren die terugkeren naar Nederland zeggen dat zij meer zelfvertrouwen hebben, doordat zij de eigen Turkse cultuur beter hebben leren kennen en beseffen waar hun wortels liggen.

Tevens zorgt vaderlandsliefde voor Turkije er voor dat de ouders definitief terug willen naar Turkije, over een paar jaar. *“We wilden dat onze jongere kinderen zich al zouden voorbereiden op een leven in Turkije”*. *“Het was een droom van mijn ouders om ook definitief terug te keren naar Turkije”*

Allochtone kinderen in Nederland hebben het best moeilijk, vindt een moeder. Zij leven in twee culturen, de kinderen moeten sterk in hun schoenen staan om zelfverzekerd te zijn en

om duidelijk te maken waarom ze een bepaald iets doen, zoals een hoofddoek dragen. Een respondent vertelt dat zij haar kinderen in Turkije wil laten studeren, niet omdat zij voorgoed naar Turkije teruggaan, maar omdat de kinderen dan de Turkse taal beter leren beheersen en de kinderen bepaalde waarden en normen mee krijgen van school uit, wat hier in Nederland niet het geval is.

Veel ouders spreken over de waarden en normen die worden bijgebracht op de privé scholen in Turkije (zie onder 'educatie).

Religie

Voor een aantal ouders heeft religie absoluut geen rol gespeeld. Bij een paar anderen werd het wel als een voordeel gezien dat de kinderen meer van de religie mee krijgen in Turkije met daaraan gerelateerd de normen en waarden.

Eén respondent gaf duidelijk aan dat religie de reden is dat haar dochter naar Turkije is gegaan. De moeder vindt dat elk kind de mogelijkheid moet krijgen om een goede religieuze basiskennis te hebben, voordat een kind het echte leven zal meemaken. De ouders hebben dat in Nederland ook geprobeerd mee te geven aan de dochter, ook via een internaat en een moskee, maar dat vonden de ouders niet genoeg. De Turkse ouders die in Nederland wonen, zijn naar Nederland gekomen om geld te verdienen. Zij hebben vaak niet veel basiskennis over de religie en dus kunnen zij hun kinderen ook niet echt de inhoudelijke informatie over de islam meegeven. Jongeren in Nederland zijn geneigd om bewuster te zijn van zichzelf: de persoonlijkheid, de religie.

Ook al zal het kind de religieuze kennis niet direct praktiseren, de ouders zijn er van overtuigd dat het kind op den duur wel die kennis toepast. Juist kinderen kunnen heel wat leren, omdat zij jong zijn.

Ook één zoon geeft aan dat de belangrijkste reden was dat zijn vader wilde dat zijn zoon zich ontwikkelde in de religie. Eigenlijk wilde zijn vader hem naar Egypte sturen, maar de jongen wilde zelf meer richting economie. Uiteindelijk is hij daarom naar een Turkse privé school gestuurd, die zijn oom had geadviseerd. Deze zoon noemt een bijzondere aanleiding. *“Op de basisschool zijn we eens naar het museum geweest, en daar werd verteld dat wij afstamden van de aap. Ik vertelde dit thuis aan mijn vader, en dat was voor hem denk ik de knooppunt om door te hakken.”*

2.2.2 Situatie in Turkije

Uit de gesprekken blijkt dat de kinderen, wiens ouders nog in Nederland wonen, vaak bij familie in wonen, of op de privé scholen (internaat) zitten. De kinderen missen hun ouders wel erg en andersom missen met name de moeders hun kinderen. Uit alle gesprekken kwam duidelijk naar voren dat de woonsituatie van de kinderen in Turkije wel van groot belang is voor het welbevinden van een kind. Wanneer een kind bijvoorbeeld bij strenge familie woont, die hen straft geeft, dan zijn die kinderen negatief over hun algehele ervaring in Turkije.

Maar wanneer de kinderen bij het eigen gezin wonen of bij familie die hen ondersteunt, dan zijn de ervaringen van de kinderen als zij achteraf terugkijken op hun verblijf in Turkije naar verhouding positief. Tevens is de woonsituatie, evenals het wel of niet terugkeren naar Nederland in de zomer, van invloed op beheersing van de Nederlandse taal. Wanneer kinderen tijdens hun verblijf in Turkije bijvoorbeeld Nederlands praten met broers /zussen of anderen in hun omgeving, dan beheersen zij het Nederlands bij terugkomst in Nederland beter.

In de gevallen dat de kinderen op dit moment (2005) bij familie in Turkije wonen, speelt de familierelatie een belangrijke rol. De ouders geven aan dat zij heel bewust hebben

nagedacht waar hun kind zou gaan wonen, bij wie zij zich het prettigst voelen en welk familielid zij de opvoeding van hun kind toevertrouwen. *“Ik heb bewust gekozen voor mijn zus, immers er wordt bij ons altijd gezegd dat de tante de helft van een moeder is”.*

Veel ouders geven aan dat zij hun kind bewust niet naar hun eigen ouders (dus opa en oma) sturen, omdat het leeftijdsverschil te groot is en omdat de kinderen in Nederland zijn opgegroeid en anders leven dan de grootouders.

2.2.3 *Effecten op de kinderen*

We hebben aan de ouders gevraagd hoe hun kinderen hebben gereageerd toen zij naar Turkije gingen, de eerste periode daar en hoe het nu de kinderen vergaat. Tevens hebben we jongeren gesproken die voorheen in Turkije onderwijs hebben gevolgd. Deze jongeren konden goed aangeven wat het verblijf in Turkije voor effect op hen heeft gehad en hoe ze die tijd in Turkije hebben ervaren.

Eerste periode in Turkije

Meestal hebben de kinderen bij hun aankomst in Turkije wel moeite om te wennen. Ze hebben het in het begin vaak moeilijk, zeggen de ouders zelf, maar ook de kinderen die we gesproken hebben. Het is een grote verandering in hun leven: een andere taal, andere omgeving, je vrienden / vriendinnen in Nederland mis je etc. Maar na een tijd, hebben de meeste kinderen vaak positieve ervaringen in Turkije. Zij maken nieuwe vrienden, en zij voelen zich meer gewaardeerd op school. Docenten willen kinderen met liefde iets leren. De docenten zijn wel gezaghebbend, maar niet streng. Op privé scholen doen de leerlingen veel in groepsverband, vaak uitstapjes met hele klas.

Ook geven de jongeren aan dat zij snel wendden aan hun nieuwe situatie. Wanneer zij een prettige woonsituatie hadden, waren de jongeren achteraf gezien erg tevreden over hun verblijf in Turkije.

Verblijf in Turkije na verloop van tijd

Wanneer de kinderen eenmaal hun draai hebben gevonden, zijn ze over het algemeen positief. Hoewel sommige kinderen in het begin tegen hun ouders zeiden dat ze terug wilden naar Nederland, geven diezelfde kinderen na een paar maanden aan dat zij in Turkije willen blijven.

Er zijn ook kinderen die aangeven dat zij in Turkije willen blijven, omdat zij zich daar veel meer thuis voelen. Zij hebben het gevoel dat zij meer leven in Turkije. Dit hangt dan wel samen met de omgeving waarin ze wonen, en de school waar ze naar toe gaan.

Als kinderen en ouders van elkaar gescheiden zijn, is het voor de ouders in Nederland vaak ook erg zwaar. Vooral moeders geven aan dat zij het heel moeilijk vinden om hun kind(eren) te moeten missen.

Belangrijk is wel om te vermelden dat de privé scholen in Turkije elitair zijn, er zitten alleen kinderen uit de bovenlaag van de Turkse bevolking op school. Eén moeder gaf aan dat dat haar bewuste keuze was: zij wilde dat haar kind in een beschaafde omgeving terecht kwam.

Zowel de ouders als de kinderen die we gesproken hebben, geven aan dat een belangrijk effect van het verblijf in Turkije op de kinderen is dat zij daardoor weten wie zij zijn, ze staan steviger in hun schoenen.

Terugkeer naar Nederland

De terugkeer naar Nederland van de kinderen verloopt per individu anders.

Eén respondent was al jong naar Turkije gegaan en dacht daar voor de rest van haar leven te blijven wonen. Ze ging wel op vakantie naar Nederland elk jaar. Zij is plotseling zonder het te weten definitief teruggegaan naar Nederland. Zij dacht dat zij alleen op vakantie ging naar Nederland, toen bleef hun gezin in Nederland. Dit was voor haar heel vervelend, omdat ze geen afscheid had kunnen nemen van vriendinnen in Turkije.

Ook had deze zelfde persoon bij terugkeer in Nederland een probleem, want zij sprak wel goed Engels, maar geen Nederlands meer, omdat zij al zeven jaar in Turkije woonde en er van uitging dat zij daar de rest van haar leven zou doorbrengen.

Bij een slechte beheersing van het Nederlands, is het lastiger om onderwijs te volgen bij terugkomst. Daarnaast is het moeilijker om een sociaal netwerk (vrienden) op te bouwen.

Het effect op kinderen bij terugkeer naar Nederland wordt sterk beïnvloed door de leeftijd waarop het kind naar Turkije is gegaan en de verblijfsduur in Turkije. Als kinderen op heel jonge leeftijd (10 jaar of jonger) naar Turkije gaan, dan pakken zij de Turkse taal sneller op, wennen sneller aan Turkije, maar vergeten tegelijkertijd sneller de Nederlandse taal. Wanneer de kinderen de basisschool in Nederland hebben afgerond, dan hebben zij meer binding met Nederland, beheersen de Nederlandse taal en lijken de Nederlandse taal beter te onthouden.

Als kinderen meerdere jaren in Turkije hebben gewoond, dan gaan ze bij terugkeer in Nederland meestal een Nederlandse taalcursus volgen, om de taal beter te beheersen.

Wanneer jongeren terugkeren naar Nederland, dan hebben zij soms veel heimwee naar Turkije. Ze missen Turkije, hun vrienden daar en moeten wennen aan Nederland. Daardoor voelen ze zich soms bij terugkeer in Nederland (met name na lange periode in Turkije) eenzaam. Ook moeten de jongeren bij terugkeer in Nederland veel zaken zelf regelen en dat is best moeilijk, zeker als je de taal niet goed beheerst.

Alle ouders vinden het belangrijk dat hun kind na het volgen van een opleiding een baan vindt die bij de opleiding past. Maar de werkgelegenheid in Nederland is nog niet optimaal. Ook geeft een moeder aan dat zelfs minister Verdonk toegeeft dat het uitmaakt of je islamitisch bent of niet wanneer je een baan zoekt. Deze moeder zegt ook dat de werkloosheid onder afgestudeerde HBO-ers en WO-ers rond de 30% is.

Jongeren geven aan dat zij achteraf gezien blij zijn dat ze in Turkije onderwijs hebben gevolgd. Ze zeggen dat ze een bredere visie hebben, en meer besef hebben van hun identiteit. Ook vinden de jongeren zelf dat het verblijf in Turkije heeft bijgedragen aan hun persoonlijke ontwikkeling, ofwel zelfontplooiing.

Een jongen gaf aan dat zijn ouders naar Turkije wilden terugkeren, maar dat dat uiteindelijk niet gebeurde. Hij is eerst meerdere jaren in Turkije naar school gegaan, toen 3 jaar weer in Nederland, toen weer een paar jaar in Turkije en nu zit hij uiteindelijk in Nederland. Dit heen en weer gaan tussen Nederland en Turkije was aan de ene kant spannend voor hem als jongen, maar achteraf is hij er niet blij mee. Hierdoor is zijn toekomst anders, hij heeft een eigen zaak, maar hij had misschien beter gekund.

2.2.4 Praktische zaken

Financiën

Belangrijk aspect waar de ouders, maar ook de jongeren over beginnen is de financiering van de privé school in Turkije. De meeste kinderen gaan naar een privé school in Turkije. Deze scholen kosten veel geld. De ouders moeten in Nederland werken om de kosten voor die school te betalen. Ook komt het voor dat door gebrek aan geld de kinderen weer terug gaan naar Nederland. Alleen wanneer de ouders voldoende geld hebben, wordt een kind naar Turkije gestuurd om daar onderwijs te volgen.

Geld speelt ook een rol bij het overwegen om definitief terug te keren naar het land van herkomst. Iemand geeft aan dat het pensioen dat haar man krijgt, niet voldoende is om in Nederland rond te komen, maar dat geld is wel genoeg als zij in Turkije gaan wonen.

2.3 Interviews Marokkaanse respondenten

2.3.1 Redenen ouders

Ook bij de Marokkaanse groep hebben we de redenen waarom ouders hun kinderen in Marokko onderwijs laten volgen ingedeeld volgens dezelfde structuur als bij de Turkse groep.

- educatie: opvoedings/scholingsmethodiek, opleidingsniveau ouders, schoolsysteem in Nederland (waaronder schooladvies) t.o.v. land van herkomst
- sociaal economisch: financiële redenen, economische situatie in land van herkomst
- sociaal psychologisch: gevoel, sfeer, druk van familie, discriminatie in Nederland, kwetsbaarheid
- cultuur: waarden en normen in land van herkomst t.o.v. Nederland, traditie, patronen
- religie: kennis over religie en leven in islamitisch land

Bij de Marokkaanse gemeenschap zijn er ook diverse redenen van ouders. Die staan hier vermeld. Er is ook hier een verschil tussen jongeren die in de jaren tachtig naar Marokko zijn gegaan en jongeren die recent naar Marokko zijn gegaan of daar nu zitten.

Educatie

Onderwijssysteem in Marokko

De middelbare school in Marokko is een Frans systeem. In Nederland kunnen leerlingen na de basisschool alle kanten op, VMBO, HAVO, VWO etc. In Marokko kan je na de basisschool nog niet kiezen voor een richting. Je kan wel kiezen voor welke school, naar de ambassade school, een privé school of een normale school.

Privé scholen hebben een ander niveau dan de school waar de 'doorsnee Marokkanen' naar toe gaan. Het systeem is bij een privé school anders en het niveau is hoger. Afhankelijk van de privé school is de taal anders. Sommigen zijn in het Frans, anderen in het Arabisch, of in het Engels. Veel privé scholen hebben internationale klassen. Op privé scholen in Marokko krijgen de leerlingen meer vakken dan op de Havo in Nederland. Leerlingen volgen een programma en kunnen geen vakken laten vallen. Leerlingen moeten alles uit hun hoofd leren. Ook zijn de docenten strenger en is het onderwijs minder vrijblijvend als in Nederland. Er is in het Marokkaanse onderwijs meer discipline bij de leerlingen, de leerlingen willen echt naar school, omdat dat belangrijk is. Leraren hebben echt gezag, de leraar heeft een hoge positie.

De meeste personen die we gesproken hebben, hebben in Marokko op een privé school gezeten. Maar ook waren er (meestal jonge) kinderen die op een gewone school in Marokko terecht kwamen.

Op een internaat werd alles goed georganiseerd, de ouders hoefden niks te doen.

Onderwijssysteem in Nederland

Voor Marokkaanse ouders is het huidige onderwijssysteem in Nederland meestal niet een reden om de kinderen in Marokko onderwijs te laten volgen. Wel zeggen de meeste ouders en ook jongeren dat het onderwijs in Marokko er voor zorgt dat de leerlingen meer respect hebben voor leraren.

Een moeder, wonend in Amsterdam, stelt dat het onderwijs in Marokko beter is dan in Nederland. Ze zegt dat op de scholen in Nederland tegenwoordig alleen maar buitenlandse kinderen zitten, bijna geen Nederlandse kinderen. De kinderen leren dan volgens de moeder geen goed Nederlands. Ook zijn de leraren in Marokko veel strenger, terwijl de leraren in Nederland de kinderen niet eens aan kunnen.

Aan de andere kant geven respondenten aan dat je in Nederland meer studiemogelijkheden hebt (na het voortgezet onderwijs).

De Marokkaanse ouders die we gesproken hebben, geven aan dat het schooladvies bij hen niet meespeelde bij de beslissing om een kind naar Marokko te sturen. Jongeren zelf geven daarentegen aan dat zij om zich heen zien dat Marokkaanse jongeren een laag schooladvies krijgen, terwijl die jongeren heel intelligent zijn en meer kunnen. Zo gaf een 19-jarige meisje aan dat zij nu meiden kent die op het HBO zitten, terwijl diezelfde meiden destijds mavo schooladvies hebben gekregen. De leraren op Nederlandse scholen doen vaak geen moeite voor leerlingen die wat stimulans nodig hebben, vindt dit meisje. Een andere respondent, een 24-jarige jongen, begeleidt kinderen bij het huiswerk en daar zitten vaak slimme jongens en meiden die op een zwarte VMBO school zitten, terwijl ze veel meer kunnen. Deze jongen geeft aan dat Marokkaanse ouders meestal het schooladvies accepteren, of het nou laag of hoog is. Ouders geloven wat de school zegt. Hierdoor krijgen veel jongeren een laag schooladvies, terwijl zij meer in hun mars hebben. Ouders moeten meer betrokken worden bij de school in Nederland.

Sociaal economisch

Marokkaanse ouders gaan niet om sociaal-economische redenen terug naar Marokko. Er is in Marokko niet genoeg werkgelegenheid voor iedereen en de economie in Marokko is niet zo goed als in Nederland.

Sociaal psychologisch

Een respondent is in 1984 door haar vader teruggestuurd naar Marokko, omdat haar vader van plan was om definitief terug te keren naar Marokko. Ze had al twee zussen in Marokko. Haar broers woonden in Nederland. De ouders wilden terugkeren naar Marokko, maar de kinderen waren het probleem, die spraken geen Arabisch (alleen Berbers). Haar vader was niet bang dat zijn kinderen tussen twee culturen komen te zitten in Nederland. In Nederland kreeg de respondent ook al Marokkaanse normen en waarden mee en het geloof. De respondent zegt dat de Marokkaanse ouders tegenwoordig wel hun kinderen naar Marokko sturen, omdat ze met de kinderen in de problemen komen, doordat de kinderen tussen twee culturen in zitten.

Een moeder geeft aan dat zij samen met haar 3 kinderen midden jaren tachtig naar Marokko ging, ook omdat het idee was om definitief terug te keren naar het herkomstland. Het idee van haar man is altijd geweest om een tijdje in Nederland te werken en dan weer terug te gaan. Het ging hen niet om de taal, want die spraken de kinderen thuis in Nederland ook. Zij wilden terug naar hun geboorteland. Uiteindelijk heeft de moeder met haar kinderen na twee jaar er voor gekozen om terug te gaan naar Nederland, met name omdat ze bij haar schoonouders woonden en zij zich overal mee bemoeiden. De sociale controle vond zij in Marokko te groot. De moeder mocht niks zelf beslissen,

de schoonouders besloten alles. Ook kunnen de kinderen beter in Nederland studeren, vindt de moeder.

Er zijn ook Marokkaanse ouders die in Marokko zijn getrouwd en daar ook kinderen hebben gekregen. De kinderen zijn in Marokko opgegroeid en komen dan naar Nederland. Een persoon die we hebben geïnterviewd voelde zich in Nederland nooit echt thuis, zij miste haar vaderland. Het leven hier is te gehaast. Omdat de kinderen dus graag terug wilden naar Marokko, gebeurde dat ook en hebben ze daar onderwijs gevolgd. Dat de respondent nu toch in Nederland woont, komt omdat ze in Marokko geen kans had op een goede toekomst met een baan. De familie vond dat zij in Nederland meer kansen had. Zij wil nu nog steeds terug naar Marokko, maar het lukt niet om een baan te vinden in Marokko.

Ook willen sommige personen nu graag dichtbij hun ouders in Marokko wonen. Zij missen het land, de eigen cultuur, normen en waarden, goed weer, de tijd gaat in Marokko gevoelsmatig niet zo snel. Een citaat dat dit gevoel uitdrukt: *“Mensen zijn dat geregeld hier ook zo zat, altijd maar rekeningen betalen, geldzorgen, problemen met hun kinderen. In Marokko hebben ze een rustig en vreedzaam leven”*. Vaak zijn de kinderen nu het probleem. Dat was in de jaren tachtig minder een probleem, want de ouders namen de beslissing en de kinderen respecteerden dat. Nu is dat heel anders, kinderen zijn meer de baas, als zij niet willen, dan gaan ze niet. Ook beseffen de ouders van nu veel meer wat voor effect de terugkeer naar Marokko op hun kinderen kan hebben en zij zijn bang dat de kinderen in Marokko opnieuw moeten beginnen en dat dat niet gaat.

Tevens denken veel Marokkaanse ouders aan de omgeving in Nederland waar de kinderen opgroeien en of dat wel goed gaat. Zo heeft een vader in 2000 zijn kinderen naar Marokko gestuurd, omdat hij signaleerde dat de problemen met jongeren in zijn wijk in Amsterdam (Slotervaart), steeds groter werden. Er kwamen rellen en toen dacht hij *“hoe ga ik er voor zorgen dat mijn kinderen niet van die probleemjongeren worden”*. Hij had al regels voor zijn kinderen, bijv. na school naar huis om huiswerk te maken. Ook wilde hij dat zijn kinderen het geloof gingen bestuderen (zie latere paragraaf). Hij heeft toen de keus gemaakt om zijn zonen in Marokko onderwijs te laten volgen aan een internaat, met religieuze inslag. Hij wilde vanwege het geloof zijn kinderen sowieso voor een aantal jaar naar Marokko sturen, maar door de druk van de samenleving (problemen van andere allochtone jongeren) heeft hij de keus sneller gemaakt.

Een hele andere reden dat een gezin terug wilde naar Marokko was, omdat zij in Den Haag in een wijk woonden waar veel sociale controle was. Het gezin zelf komt uit Rabat, een grote stad, en uit een modern gezin. In de wijk in Den Haag woonden veel Marokkaanse mensen van het platteland die op elkaar aan het letten waren. Die sociale controle wilde de moeder ontvluchten, samen met haar dochter heeft zij haar man overgehaald om naar Marokko terug te gaan. Dit gezin ging dus niet vanwege de normen en waarden en de Marokkaanse taal.

Cultuur

Een respondent is midden jaren negentig met het hele gezin teruggegaan naar Marokko, alleen de vader bleef in Nederland werken. De reden van de vader was dat hij wilde dat de kinderen toch wat meer van de Marokkaanse cultuur en de taal moesten leren kennen. *“Dat is toch wel belangrijk denk ik in de opvoeding van kinderen. Dat kan je natuurlijk ook hier in Nederland. Dat is toch anders dan dat je in je eigen land bent en het ervaart. Dat was de reden waarom we naar Marokko zijn gegaan. We konden ook geen Arabisch. Op een gegeven moment dacht mijn vader nou misschien is het toch wel handig om op een privé school in Marokko een paar jaar te studeren.”*

Ook een andere respondent heeft zijn kinderen in de jaren negentig naar Marokko gestuurd omdat hij vond dat ze hier in Nederland niet genoeg leerden over waar zij vandaan komen en wie zij zijn. Hij wilde dat zijn kinderen Marokko leerde kennen en hun geloof meekregen. *“Ze hadden alleen maar contact met Nederlandse kinderen, en spraken slecht Arabisch ook al spraken wij het met hun. Ik voel mij als vader verplicht dat ik mijn kinderen dezelfde normen en waarden mee zouden krijgen waar ik mee ben opgegroeid. Mijn vrouw was het er eerst niet mee eens om terug te gaan. Het zou voor de kinderen moeilijk zijn. In Nederland hadden zij meer mogelijkheden. Ik ben toen alleen naar Marokko gegaan en ben nagegaan welke mogelijkheden er voor hun in Marokko waren voor het onderwijs. Ik ben op verschillende scholen geweest en heb met de leraren en directeuren gesproken. Zij hebben mij verteld dat er meerdere kinderen zijn die niet in Marokko zijn geboren, maar die nu wel in Marokko op school zitten.”*

Ouders leggen uit dat zij wel een toekomst voor hun kinderen in Nederland zien, maar dat zij ook willen dat de kinderen de Marokkaanse cultuur behouden en de taal leren spreken. En ook de kleinkinderen moeten de taal en cultuur leren kennen.

Religie

Bij een gezin dat zonder vader terugkeerde naar Marokko speelde voor een deel het geloof een rol. De ouders hadden de kinderen in Nederland naar een gewone basisschool gestuurd. De kinderen gingen niet naar een moskee. Maar later vond de vader het wel belangrijk dat de kinderen de Marokkaanse cultuur, taal en ook het geloof beter leerde kennen. De kinderen gingen in Marokko naar een privé school, waar niet echt de nadruk lag op religie. Wel kregen ze godsdienstlessen. Ook in Marokko gingen de kinderen niet naar de moskee.

Een vader zei dat de belangrijkste reden waarom zijn 3 zonen op circa 10-jarige leeftijd in 2000 naar Marokko zijn gegaan voor onderwijs, was om de basis van de islam op hen over te brengen. Het had niets te maken met normen en waarden, maar alleen met het geloof.

2.3.2 Situatie in Marokko

Uit de gesprekken blijkt dat de kinderen, waarvan de ouders nog in Nederland wonen, vaak bij familie in wonen. Uit alle gesprekken kwam duidelijk naar voren dat de woon-situatie van de kinderen in Marokko belangrijk is voor het welbevinden van een kind. Wanneer een kind bijvoorbeeld bij strenge familie woont, die hen straf geeft, dan zijn die kinderen negatief over hun algehele ervaring in Marokko.

Een respondent vertelt dat zij bij haar oudere zus in een grote stad ging wonen. Haar zwager en haar zus vonden dit prima, want dan kon zij hen helpen bij het huishouden en de opvoeding van de kinderen.

Als een gezin in zijn geheel terugkeert naar Marokko, is dat vaak prettig voor de kinderen. De kinderen hebben dan in ieder geval hun broers, zussen en moeder om zich heen. In de meeste gevallen moeten zij wel hun vader missen, omdat die vaak in Nederland blijft werken.

Vanuit het perspectief van de ouders, is ook de woonsituatie van belang. Een moeder die bij haar schoonouders ging wonen, zegt dat het ‘een hel’ was. Ze was gewend haar eigen leven te leiden en zelf haar kinderen op te voeden, maar dat veranderde toen ze bij haar schoonouders ging wonen. De schoonouders bemoeiden zich overal mee. Ze wilde het liefst alleen wonen met haar kinderen, maar dat kon niet, dat zou echt een belediging zijn voor de schoonouders. Uiteindelijk heeft deze woonsituatie er zelfs toe geleid dat het gezin terug is gegaan naar Nederland.

2.3.3 *Effecten op de kinderen*

We hebben aan de ouders gevraagd hoe hun kinderen hebben gereageerd toen zij naar Marokko gingen, de eerste periode daar en hoe het nu de kinderen vergaat. Tevens hebben we jongeren gesproken die voorheen in Marokko onderwijs hebben gevolgd. Deze jongeren konden goed aangeven wat het verblijf in Marokko voor effect op hen heeft gehad en hoe ze die tijd in Marokko hebben ervaren.

Eerste periode in Marokko

Hoe de jongeren de eerste periode in Marokko ervaren, hangt ten dele af van hun leeftijd en de situatie waarin ze verkeren (waar ze wonen, waar ze naar school gaan, dwang van ouders). Maar het hangt ook af van de taalbeheersing. Jongeren die ouder zijn dan 10 jaar en weinig Arabisch spreken, hebben het vaak moeilijk op school, zeker in het begin.

De kinderen moeten aan alles wennen, een nieuwe woonsituatie, een hele andere omgeving, nieuwe talen (Arabisch, maar ook Frans en Engels op school).

Een respondent geeft aan dat zij sociaal is en snel nieuwe vrienden maakte, dat hielp haar enorm.

Als kinderen problemen hebben met de taal, dan krijgen ze vaak in het weekend extra les op een privé school.

De jongeren die rondom 13 -16 jaar zijn, zijn het vaak niet eens met de ouders dat zij naar Marokko moeten, ze willen de middelbare school in Nederland doen en bij hun vrienden blijven. Maar als ze eenmaal in Marokko wonen en daar hun draai hebben gevonden, dan zijn ze wel positief over de beslissing van hun ouders.

Veel kinderen vinden het moeilijk om aan het Marokkaanse schoolsysteem te wennen, omdat het veel strenger is en heel anders.

Verblijf in Marokko na verloop van tijd

Kinderen zijn na verloop van tijd vaak gewend aan de nieuwe situatie. Sommige kinderen blijven hun ouders erg missen en willen terug naar Nederland. Ook als het slecht gaat op de school in Marokko willen de kinderen liever naar Nederland. Andere jongeren willen juist in Marokko blijven, omdat het hen goed bevalt.

Als de kinderen van de ouders gescheiden zijn, dan is dat zowel voor de ouders als voor de kinderen moeilijk.

Een jonge vrouw van 22 jaar, wilde naast de privé school ook werken en geld verdienen om onafhankelijk te zijn. Maar het was heel moeilijk om een baan te vinden, eigenlijk lukte dat niet. De privé school vond zij niks, omdat ze haar niet stimuleerden. Uiteindelijk is zij terug gegaan naar Nederland, omdat zij geen werk kon vinden in Marokko. De rest van het gezin bleef in Marokko.

Terugkeer naar Nederland

De terugkeer naar Nederland van de kinderen verloopt per individu anders. Dit hangt mede samen met de reden waarom iemand terugkeert.

Wanneer een jonge vrouw terug gaat naar Nederland om daar te trouwen, is dat heel anders dan wanneer iemand er bewust voor kiest om terug te gaan naar Nederland. Een respondent die vanwege haar huwelijk terugkeerde naar Nederland, gaf aan dat zij bij terugkomst niet naar school is gegaan. Zij sprak nog wel Nederlands, maar niet heel goed. Ze had een taalachterstand opgelopen, omdat ze 7 jaar in Marokko had gewoond. Ze is een tijd huisvrouw geweest en later is ze gaan werken.

Een andere respondent kreeg van haar ouders de keuze toen zij 17 jaar was: in Marokko blijven of teruggaan naar Nederland. Hoewel ze het erg naar haar zin had in Marokko en het lastig vond om dierbare personen en dingen achter te laten, koos ze toch voor Nederland, omdat ze dacht daar een betere toekomst te hebben. Ze had 3 jaar in Marokko gewoond, maar sprak bij de terugkeer nog goed Nederlands. Dat kwam omdat ze in Marokko ook Nederlands sprak en in de zomer op vakantie ging naar Nederland. In haar familie zijn de meeste personen hoog opgeleid en zij wilde ook een goede opleiding volgen in Nederland. Daarnaast is er in Nederland ook meer kans op een goede baan. Dankzij haar 3 jaar in Marokko is ze wat zelfverzekerder dan leeftijdsgenoten en weet ze goed wat ze wil met haar toekomst. Ook kent zij nu twee culturen heel goed en dat heeft een meerwaarde.

Ook geven sommige ouders aan dat zij toch terugkeerden omdat het voor de ouders te zwaar was; de vader vindt het moeilijk om alleen in Nederland te zijn, de moeder vindt het zwaar om de opvoeding van de kinderen alleen te doen.

Het effect op kinderen bij terugkeer naar Nederland wordt sterk beïnvloed door de leeftijd waarop het kind naar Marokko is gegaan en de verblijfsduur in Marokko. Op jonge leeftijd (10 jaar of jonger) leren zij de Arabische taal sneller. Aan de andere kant vergeten de jonge kinderen het Nederlands ook sneller. Wanneer de kinderen de basisschool in Nederland hebben afgerond, dan hebben zij meer binding met Nederland, beheersen de Nederlandse taal volledig en lijken de Nederlandse taal beter te onthouden.

Sommige ouders hebben heel bewust nagedacht over de effecten op de kinderen, andere ouders hebben daar minder over nagedacht.

Jongeren geven nu zelf aan dat zij wellicht hun kinderen later ook naar Marokko zouden laten gaan voor onderwijs, maar als zij dat zouden doen, dat ze dan het moment bewuster zouden kiezen dan hun ouders gedaan hebben. Bijv. iemand zegt dat ze haar kinderen eerst de middelbare school in Nederland wil laten afronden. Een andere respondent geeft aan dat zij liever op jongere leeftijd naar Marokko was gegaan, dan had ze minder problemen met de Arabische taal gehad.

Ouders die we geïnterviewd hebben geven voor het merendeel aan dat ze liever in Marokko oud willen worden. Maar dat lukt uiteindelijk niet altijd. Zowel financiën en woonsituatie spelen een rol, als de economische situatie van Marokko. Het vinden van werk is een groot probleem in Marokko. Ook zijn de Marokkaanse kinderen tegenwoordig heel mondig tegen hun ouders, en ze worden steeds meer de baas. De kinderen willen niet terug naar Marokko, omdat ze in Nederland zijn geboren en getogen.

Of jongeren een taalachterstand hebben opgelopen bij terugkeer naar Nederland heeft te maken met de volgende factoren:

- verblijfsduur in Marokko: hoe langer in Marokko hoe groter de kans op taalachterstand
- leeftijd waarop het kind naar Marokko gaat: hoe jonger, hoe groter de kans op taalachterstand
- perspectief: hebben de kinderen het idee dat zij en het gezin in Marokko blijven voor de rest van hun leven of willen ze hun toekomst in Nederland opbouwen
- Nederlands praten tijdens verblijf in Marokko: als kinderen vaak Nederlands praten dan is er minder taalachterstand
- Ook zomervakanties doorbrengen in Nederland zorgt er voor dat er minder kans is op taalachterstand

Een vader is erg trots op zijn kinderen die in Marokko hebben gestudeerd, omdat zij klassiek Arabisch spreken en de koran kennen. Hij zegt dat zijn kinderen door de kennis van de islam respect hebben voor iedereen. Door het geloof zullen de zonen nooit slechte dingen doen, goed zijn voor hun medemens. Ook een Nederlandse docent zei dat de zonen veel kennis hebben, van alles op de hoogte zijn en goed kunnen leren. Ook krijgt deze vader positieve reacties van andere Marokkaanse ouders *“Nu mijn kinderen terug zijn en mensen zien wat er van hun geworden is, vragen mensen mij wel om advies. Hoe heb ik dat gedaan, kunnen zij hun kinderen daar ook naartoe sturen. Ik krijg heel veel vragen erover en mensen vinden het knap dat ik dat had gedaan. Voor ons als ouders was het ook erg moeilijk je kinderen niet zien, vooral voor de moeder, maar wij hebben dit samen besloten, want het ging om de toekomst van onze kinderen.”*

Jongeren geven aan dat zij door hun verblijf in Marokko heel goed beseffen dat Nederland het land van de mogelijkheden is.

2.3.4 Praktische zaken

Respondenten geven aan dat de ouders in de jaren tachtig en negentig dubbele kinderbijslag kregen voor hun kinderen die in Marokko waren. Maar geld was niet de reden voor de ouders om hun kind naar Marokko te sturen. Bij 1 interview kwam naar voren dat de ouders niet aan school hadden doorgegeven dat het kind naar Marokko was vertrokken, en toen kwam de school vragen stellen. Een andere vader werd gek van het stadsdeel, de leerplichtambtenaar vroeg zich af waar de kinderen naar toe waren gegaan. De vader had alle papieren en kon alles aantonen. De vader had het gevoel dat de leerplichtambtenaar dacht dat de kinderen niet op school zaten.

Ook zijn veel vaders in Nederland achtergebleven om geld te verdienen. Zij wilden liever in Marokko wonen en bij hun gezin zijn, maar dat ging niet vanwege onvoldoende financiën.

2.4 Conclusies interviews

Uit het beperkte aantal interviews dat we gehouden hebben, kunnen we enkele conclusies trekken. Deze conclusies zijn echter voorlopig omdat het een beperkt aantal interviews is en moeten verder worden getoetst in de groepsgesprekken.

Onze hoofdconclusie is dat uit alle interviews blijkt dat er niet 1 reden was waarom de ouders de kinderen onderwijs laten volgen in het herkomstland. Eigenlijk spelen er altijd meerdere overwegingen een rol en daarbij is ook de situatie per gezin van belang. Diverse factoren samen bepalen of iemand uiteindelijk wel zijn zoon of dochter naar Turkije of Marokko laat gaan of niet. Door samenloop van omstandigheden wordt er uiteindelijk een beslissing genomen.

De overeenkomstige redenen die Turkse en Marokkaanse ouders noemen om hun kind naar het land van herkomst te sturen voor onderwijs zijn:

- De eigen taal en cultuur en de bijbehorende waarden en normen leren kennen
- Religie is bij beide groepen enkele keren genoemd als hoofdreden van de ouders om hun kind(eren) naar het herkomstland te laten gaan
- Het onderwijssysteem in het herkomstland draagt bij aan het meegeven van waarden en normen
- Situatie in Nederland: discriminatie van allochtonen, jongeren worden niet gezien als talentvol en als toekomstbepalers

De grootste verschillen tussen de Turkse en de Marokkaanse groep zijn:

- De Marokkaanse groep noemt vaker het plan om definitief terug te keren als reden

- De Turkse economie ontwikkelt zich positiever, waardoor er meer kans is op werkgelegenheid
- Laag schooladvies speelt bij Turkse ouders vaker een rol
- Druk van familie is door de Turkse respondenten vaker genoemd

Zowel bij Turkse als Marokkaanse groep blijkt dat er verschillen zijn tussen de redenen waarom ouders hun kinderen vroeger, in de jaren '80 en '90 naar het herkomstland stuurden en de redenen van ouders die op dit moment (2005) hun kinderen sturen. De reden die vroeger vaker speelde, was het idee van de ouders om definitief terug te keren naar het herkomstland. Bovendien werden ouders destijds vaker beïnvloed door sociale druk van familie. Ook werd er vroeger niet in het belang van het kind de beslissing genomen, maar vaker in het belang van derden. Kinderen moesten toen voor oma zorgen, of het was om meisjes in bescherming te nemen, of vanwege religieus onderwijs. Ouders gaven aan dat zij destijds in de jaren '80 en '90 vaak niet beseften wat voor gevolgen het had op het kind om het kind naar Turkije of Marokko te sturen. In die tijd was het ondenkbaar dat een kind tegen zijn ouders in ging, dus al was het kind het niet eens met de beslissing, het kind moest toch naar het buitenland gaan. Tegenwoordig bedenken ouders wat voor effect het op het kind zou kunnen hebben en dit nemen zij mee in hun uiteindelijke beslissing. Ook de mening van kinderen wordt vaker gevraagd. Bovendien geven de kinderen van nu ook hun eigen mening over het idee om naar het buitenland te gaan. Over het algemeen is ook een andere factor die meespeelt of de ouders traditioneel zijn in hun denkwijzen of dat zij moderne opvattingen hebben. Wanneer ouders traditionele denkwijze hebben, is het meestal zo dat de ouders (meestal de vader) beslissen, dat de kinderen altijd luisteren naar en rekening houden met ouders. Ook wonen de kinderen dan bij de ouders en zelfstandig 'op kamers' wonen is dan vanuit de ouders gezien niet wenselijk. Bij ouders met moderne denkwijze is het op jezelf wonen geen probleem en mogen kinderen zelf belangrijke beslissingen nemen.

Wat betreft de effecten op de kinderen bij terugkeer naar Nederland is niet zozeer de etnische afkomst bepalend (Turks of Marokkaans), maar meer de onderstaande aspecten:

- Beheersing van de Nederlandse taal bij terugkomst
- Verblijfsduur in herkomstland
- Toekomstperspectief in Nederland of in herkomstland
- Leeftijd

Of jongeren een taalachterstand hebben opgelopen bij terugkeer naar Nederland heeft te maken met de volgende factoren:

- Verblijfsduur in herkomstland: hoe langer in herkomstland hoe groter de kans op taalachterstand
- Leeftijd waarop het kind naar buitenland gaat: hoe jonger, hoe groter de kans op taalachterstand
- Perspectief: hebben de kinderen het idee dat zij en het gezin in het herkomstland blijven voor de rest van hun leven of willen ze hun toekomst in Nederland opbouwen
- Nederlands praten tijdens verblijf in buitenland: als kinderen vaak Nederlands praten dan is er minder taalachterstand
- Ook zomervakanties doorbrengen in Nederland zorgt er voor dat er minder kans is op taalachterstand

Als de jongere de Nederlandse taal goed beheerst, is de doorstroming naar hoger onderwijs in Nederland geen probleem. De jongere heeft echter door zijn verblijf in het herkomstland wel een bredere visie gekregen en is meestal wat zelfverzekerder.

Leeftijd van de kinderen speelt een grote rol bij de effecten bij terugkeer in Nederland. Als iemand jong genoeg is om in Nederland een studie te volgen, dan is er vaak een heel positief effect. In de studietijd heeft iemand nog genoeg mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen.

Hoewel alle respondenten zeggen dat er voor- en nadelen zijn aan een tijdelijk verblijf in het herkomstland, geven de respondenten aan dat het toch meer voordelen heeft gehad. Natuurlijk zijn er moeilijke momenten (bijv. moeten missen van familie en vrienden, taalproblemen), maar het levert de jongere wel een brede visie en een duidelijke identiteit op. De ouders zijn vaak erg blij dat de jongeren de eigen cultuur beter hebben leren kennen en dat in de toekomst ook met hen mee zullen nemen.

2.5 Internet

Hieronder staat een samenvatting van de reacties van met name jongeren op de stellingen die op de internet zijn geplaatst. De stellingen zijn op www.hababam.nl en www.marokko.nl gezet. Via www.marokko.nl hebben 20 Marokkaanse jongeren gereageerd, via www.hababam.nl hebben 4 Turkse jongeren hun mening gegeven. Aangezien de Turkse website vrij nieuw is, hebben minder Turkse jongeren deelgenomen. De reacties van de jongeren zijn onderverdeeld in de Turkse en Marokkaanse groep. De cursief gedrukte zinnen zijn letterlijk overgenomen.

Reacties Turkse jongeren op de stellingen

Stelling 1. Als je één jaar of langer in Turkije naar school bent geweest, dan is het moeilijker om in Nederland een vervolgopleiding of een baan te vinden.

Twee jongeren zijn het met deze stelling eens, omdat het ritme van de jongere verandert en omdat de jongere een taalachterstand kan oplopen. Ook zegt een jongere dat het voor een kind niet goed is om helemaal alleen in Turkije te zijn, je mist je ouders en dat is niet goed voor je ontwikkeling.

Twee andere jongeren zijn het juist niet eens met deze stelling. Zij zijn van mening dat je door de ervaring in het buitenland en door het hoge onderwijsniveau in Turkije in Nederland makkelijk aan de slag kan.

Stelling 2. Turkse kinderen worden naar Turkije gestuurd, als er problemen zijn (bijv. ruzie, kind dat niet luistert, etc.).

De Turkse jongeren die reageerden, zijn het eens met deze stelling, dat problemen soms een motief zijn om een kind naar Turkije te sturen. Alle jongeren vinden dit echter geen goede reden. Zij zeggen dat dit niet werkt, de problemen niet oplost en dat het zielig is voor het kind. Een opmerking is dat het gebeurt bij Turkse meiden die betrappt worden dat ze een vriendje hebben in Nederland. Een andere opmerking is dat ouders zo de eigen opvoeding afschuiven op de school. Citaat: *“Zo proberen ze in Turkije, met de strenge school regels, hun kind weer “sociale” regels aan te leren.”*

Stelling 3. Als een docent van de basisschool een laag schooladvies geeft aan Turkse ouders (bijv. VMBO), dan kunnen de ouders hun zoon of dochter naar Turkije sturen voor onderwijs op een hoger niveau.

De reacties geven aan dat dit inderdaad wel gebeurt, maar dat zij vinden dat het kind niet slimmer wordt door het naar Turkije te sturen. Ook de communicatie tussen docent in Nederland en de Turkse ouders is volgens de respondenten niet goed in Nederland.

Stelling 4. Onderwijs in Turkije is beter dan het onderwijs in Nederland.

De meningen over deze stelling zijn verdeeld. Eén persoon zegt dat de leerstof in het Turkse onderwijs moeilijker is en dat kinderen bijles met goede begeleiding kunnen krijgen. Wel is er volgens iemand meer discipline en respect in het Turkse onderwijs. Een ander persoon geeft aan dat het in Nederland zo is dat alle kinderen even grote kansen hebben om zichzelf te ontwikkelen, en in Turkije is het toch afhankelijk van de financiën. Als ouders genoeg geld hebben voor een privé school, dan krijgen de kinderen goed

onderwijs. Als de ouders weinig geld hebben, gaan de kinderen naar een “openbare” school. Het onderwijsniveau verschilt sterk tussen die scholen.

Stelling 5. De vele regels van het Nederlandse onderwijssysteem maken het ingewikkeld en zorgen er voor dat allochtone ouders hun kind naar het herkomstland sturen.

De meeste Turkse jongeren die reageerden denken niet dat dit van invloed is. Een tegen-gestelde en uitgebreide reactie: *“Vele regels? Het zit misschien wat lastiger in elkaar, dan het Turkse systeem, maar zodra de ouders goed worden geïnformeerd, komen ze erachter dat er helemaal niet veel regels zijn in het NL onderwijssysteem..., maar of dat een reden is waarom kinderen naar hun herkomstland worden gestuurd, zou wel kunnen. Want Turken hebben toch liever een systeem die ze zelf begrijpen, want iets dat Turken niet begrijpen is ook meteen NIET GOED.”*

Stelling 6. Om goede kennis van de islam te verwerven, is de beste manier om een kind naar een islamitische school in Turkije of ander islamitisch land te sturen.

Allerdrie de personen die reageerden waren het niet eens met deze stelling, omdat je in Nederland ook naar een islamitische school kan gaan om kennis van de islam te verwerven.

Stelling 7. Als kinderen naar Turkije worden gestuurd om voor familie te zorgen, dan krijgen de kinderen geen kans om daar het onderwijs goed te volgen.

Eén persoon stelt duidelijk dat een kind zelf zorg en begeleiding nodig heeft. *“Heel onverantwoordelijk om een kind op te zadelen met dit soort onnodige verplichtingen. En trouwens... hoe moet een kind überhaupt goed onderwijs volgen als het belast wordt met het verzorgen van een familielid????”*

Ook zegt een ander dat de zorg van de familie niet zozeer van belang is, meer of er genoeg geld is, zodat het kind goed onderwijs kan volgen.

Stelling 8. Het is heel goed om een kind voor één jaar in Turkije naar school te laten gaan, omdat het kind dan:

- Meer leert over de taal en cultuur van de ouders
- Meer discipline krijgt

Twee korte reacties hier op:

“Nee want het hele leven van dat kind staat op zijn kop”.

“Ik ben zelf geboren en getogen in Nederland en ik heb ondanks dat mijn beide ouders gewerkt hebben alle nodige kennis over mijn eigen taal en cultuur meegekregen.

Discipline???? Ik ken genoeg mensen in Turkije die niet eens weten wat het woord inhoudt!”

Stelling 9. Omdat in het Nederlandse onderwijs gediscrimineerd wordt, laten ouders hun kind in Turkije onderwijs volgen.

Hier zijn de respondenten het niet mee eens. Zij vinden niet dat er gediscrimineerd wordt.

Stelling 10. Geef argumenten waarom het al dan niet verstandig is om je kind naar het buitenland te sturen.

Het kind heeft hier in Nederland vrienden en familie. Het is moeilijk voor het kind om een nieuwe start te maken in het buitenland. Het kind is al een bepaalde leefwijze gewend en als je het zomaar naar het buitenland stuurt, zal hij/zij weer aan alles moeten wennen. Het hele leven staat dan op zijn kop.

Ook zegt iemand dat een kind beter af is bij zijn/haar ouders.

Reacties Marokkaanse jongeren op de stellingen

Stelling 1. Als je één jaar of langer in Marokko naar school bent geweest, dan is het moeilijker om in Nederland een vervolgopleiding of een baan te vinden.

Overduidelijk is dat de Marokkaanse jongeren het niet eens zijn met deze stelling. De jongeren geven aan dat het inderdaad moeilijk kan zijn om een baan te vinden, maar ze gaan er van uit dat als je inzet toont, je toch wel behaalt wat je wilt behalen, of dat nu een diploma is of een baan. Een paar jongeren geven aan dat het kan zijn dat jongeren die langer dan een jaar naar Marokko gaan, wel een taalachterstand oplopen, maar dat je die wel kan inhalen. Er zijn reacties van jongeren die zelf familieleden hebben die in Marokko onderwijs hebben gevolgd en die familieleden volgen nu een goede opleiding of hebben een goede baan in Nederland. Ook vinden sommige jongeren dat het juist een voordeel is als je in Marokko bent geweest, omdat je dan sterker in je schoenen staat en meer kennis hebt wat in het bedrijfsleven een voordeel kan zijn.

Stelling 2. Marokkaanse kinderen worden naar Marokko gestuurd, als er problemen zijn (bijv. ruzie, kind dat niet luistert, etc.).

De meningen over deze stelling zijn verdeeld bij de mensen die gereageerd hebben. Vijf personen waren het wel eens met de stelling. Een paar personen gaven echter aan dat het sturen van je kind naar Marokko geen oplossing is als je de opvoeding niet aan kan. *“Als je je kind om die reden terugstuurt, vind ik het niet slim... de kans is groot dat hij daar erger zal worden.”*

Een paar mensen waren het er niet mee eens, de reden dat zij naar Marokko zijn gegaan, kwam omdat de ouders serieus dachten om definitief terug te gaan naar Marokko en soms de kinderen vooruit te sturen. Ook stelt iemand anders dat dat niet de reden was dat zij naar Marokko is gegaan. De reden van haar ouders was dat zij wilden dat de kinderen de taal leerden:

“Mijn 2 broers, 2 zussen en IK zijn naar Marokko gestuurd om het feit dat we de taal gingen leren (het kunnen lezen, schrijven en spreken). Als de Dag des oordeels komt, ga je niet met Allah in het NL praten. Verder krijgt een ouder dubbele kinderbijslag als de kinderen in Marokko zijn. Dus ook voor het geld.”

Stelling 3. Als een docent van de basisschool een laag schooladvies geeft aan Marokkaanse ouders (bijv. VMBO), dan kunnen de ouders hun zoon of dochter naar Marokko sturen voor onderwijs op een hoger niveau.

Op deze stelling volgen veel reacties dat het inderdaad wel gebeurt, maar dat het schooladvies een advies is dat ouders niet hoeven op te volgen. Ook geven de personen aan dat het volgen van onderwijs in Marokko juist moeilijker kan zijn (ook door de taal) en dat een kind dat misschien niet aan kan.

Ook blijkt uit de antwoorden dat sommige personen inderdaad het gevoel hebben dat docenten soms onterecht een laag schooladvies geven aan allochtone kinderen: *“... dat de leerkrachten snel de neiging hebben om een allochtoon een lagere studierichting aan te bevelen, omdat ze denken dat het kind het toch niet zal aankunnen.”*

Ook is er een persoon die het goed vindt als ouders vanwege een laag schooladvies een kind naar Marokko sturen: *“Dat zou wel een terechte alternatief vind ik, want je wil niet dat iemand anders je toekomst gaat bepalen terwijl je heel goed weet wat je wilt worden”.*

Stelling 4. Het onderwijs in Marokko is beter dan het onderwijs in Nederland.

Op deze stelling kwamen vele diverse reacties. Meerdere personen geven aan dat het lastig is te beoordelen, wat ‘beter’ is. In ieder geval geven de Marokkaanse jongeren aan dat het onderwijs anders is in Marokko in vergelijking met Nederland. In Nederland is het onderwijs meer praktijkgericht en in Marokko meer theorie georiënteerd. Ook is het onderwijs in Marokko breder gericht, er is in het middelbaar onderwijs in Marokko bij-

voorbeeld geen onderverdeling naar VMBO, HAVO, VWO etc..

Een citaat over het verschil in onderwijssysteem:

“Verder is het algemeen bekend dat het onderwijs in Marokko en andere Arabische landen gebaseerd is op leren en niet op het leren toepassen van informatie. (ik heb hierover gelezen en over gehoord van mijn familieleden die daar studeerden). Moeilijker is het wel.”

Een ander verschil in het onderwijssysteem komt in de volgende mening tot uiting: *“In Marokko ben je veel meer op je zelf en medeleerlingen geweest. Je kunt niet net als hier bij vragen even een mailtje naar je leraar sturen e.d.”*

Ook wijzen de Marokkaanse respondenten er op dat docenten in Nederland lossier zijn en in Marokko strenger.

Een ander persoon geeft een genuanceerd beeld van het Marokkaanse onderwijs: *“In meer ontwikkelde steden zijn ze (scholen) financieel beter dan minder ontwikkelde steden. Scholen zullen daar dan misschien beter zijn onderverdeeld dan een schooltje in het boeren buiten. Alles draait daar om geld. Niet zoals hier. Hier heeft men geld genoeg om bijv. een bepaald bedrag vrij te maken om bepaalde scholen te subsidiëren. De staat geeft genoeg subsidies om scholen beter te doen draaien. Zal de staat in Marokko geld willen uitgeven aan het onderwijs? Hier heb ik weer al mijn twijfels over. Ik denk wel dat het er beter aan toe gaat dan vroeger. Universiteiten draaien ook vele beter in Marokko. Dus zoals ik eerder zei, naar mijn mening heeft het te maken van streek tot streek. Nogmaals een vraagteken.”*

Dat het onderwijs anders is in Marokko, betekent niet dat het voor leerlingen beter is: *“Onderwijs in Marokko is niet beter, maar heel anders. Het kan effect hebben op bepaalde studenten, maar het kan ook een belemmering voor de rest zijn.”*

Een duidelijke mening van iemand anders: *“Ik denk het niet, ons onderwijsniveau hier ligt hoger dan in Marokko. Hoe komt het anders dat Marokkaanse studenten hier komen om af te studeren”.*

Ook vraagt iemand zich af of het onderwijssysteem wel zo belangrijk is of dat er andere zaken een rol spelen bij het opgroeien van kinderen: *“Ik denk dat je eerder kunt zeggen dat de omgeving voor het kind beter zal zijn. Je ziet kinderen in Marokko van jongs af aan heel mondig en leergierig, het probleem is dat ze dat na hun middelbare school niet voort kunnen zetten, omdat het onderwijs daarna niet zo ver is als in de westerse landen.”*

Ook vindt iemand dat het onderwijs in Marokko de laatste jaren veel progressie boekt, het wordt dus steeds beter. Maar diezelfde persoon wijst er op dat goed onderwijs voor je kind, veel geld kost.

Stelling 5. De vele regels van het Nederlandse onderwijssysteem maken het ingewikkeld en zorgen er voor dat allochtone ouders hun kind naar het herkomstland sturen.

Iemand geeft aan dat het niet zozeer gaat om de regels in het onderwijs, maar om de normen en waarden van de Nederlandse scholen. Ouders zijn het niet altijd eens met de contacten tussen de leerlingen (jongens/meisjes) tijdens activiteiten van scholen. Deze dingen gaan meestal tegen de waarden en normen (en opvoeding) in van ouders. In Marokko hopen de ouders een beter milieu te vinden voor hun kinderen waarin sprake is van overeenkomst met de opvoeding en denkwijze van ouders.

Een ander sluit hierbij aan: *“Ik heb gehoord dat er veel mensen er zo over denken dat ze hun kinderen in Marokko laten studeren zodanig ze met de Marokkaanse gewoonte opgroeien en fatsoenlijke jongens en meisjes apart. Maar het Marokko van Vandaag is niet meer zoals het geweest is. Daar nemen ze ook de gewoontes van de westerse wereld over. Dus veel zin heeft het niet.”*

“Als er 1 onderwijs systeem zou zijn die makkelijk is, dan is dat die van Nederland. Ouders die anders beweren moeten zich hier meer in gaan verdiepen. Ik denk dat veel ouders kiezen om hun kind naar Marokko te sturen, omdat ze denken dat ze daar de Arabische taal beter kunnen leren, net zoals mijn ouders. Ik kan zeggen dat ik het Arabisch nu veel beter beheers dan voorheen. Je leert het veel makelijker door daar met klasgenootjes en vrienden (niet te vergeten veel vriendinnen) te spreken enz. Of doordat ouders vinden dat de normen en waarden zoals ze die vanuit huis meegeven niet herkennen in het Nederlands onderwijs.”

Velen reageren dat de ouders niet vanwege de regels, maar eerder kiezen voor de normen en waarden die beter passen in de opvoeding die de kinderen van huis uit meekrijgen. En dat is op zich niet gek, als je bedenkt dat een basis voor het kind belangrijk is.

Een ander is het helemaal niet eens met deze stelling: *“De vele regels van het onderwijs-systeem maken het studeren hier juist interessanter en uitgebreider. De ouders hebben snel de neiging om hun kinderen naar herkomstland te sturen, omdat ze afgeschrikt worden door de werkwijze van het onderwijs. Vele allochtonen weten niet wat het onderwijs aan te bieden heeft. Weten niet wat de soorten onderwijsvormen inhouden... Door die onwetendheid sturen ze sneller hun kinderen naar land van herkomst. Of sturen ze hun kind naar Marokko, omdat ze het gevoel hebben dat hun kind verwesterd zal worden als het het onderwijs hier volgt? Allemaal onbeantwoorde vragen. Ik weet het niet, maar er zijn ouders die bijv. niet willen dat hun kinderen gaan zwemmen met school. Ze begrijpen dan ook niet waarom ze verplicht zijn om te leren zwemmen, waarom ze verplicht zijn om te turnen, waarom ze verplicht zijn om een weekje op zeeklassen te gaan. Ze begrijpen niet wat het onderwijs juist inhoudt. Vele ouders denken dat school enkel leren lezen en leren reken is. Men vergeet dat buiten het cognitieve gedeelte men ook werkt aan het affectieve en dynamisch gedeelte. Om dit probleem eventueel te kunnen oplossen zouden allochtone ouders meer betrokken moeten worden tijdens het schoolleven van hun kinderen. Door ze beter te informeren wat het onderwijs juist is. Wat het aan te bieden heeft. Welke mogelijkheden je hebt... Doordat ze links worden gezet en niet gemotiveerd worden om hun kinderen op te volgen, voelen ze zich minderwaardig en hebben snel het gevoel van, het onderwijs hier trekt op niets. Land van herkomst is veel beter. Als iets je onbekend klinkt en onbekend aanvoelt, neem je gewoon afstand. Dan heb je snel de neiging om iets te volgen dat je wel begrijpt en juist interpreteert.”*

Weer iemand anders is het ook niet eens met de stelling: *“Lijkt mij niet, het onderwijs-systeem en betere toekomstperspectieven zijn (voor mijn omgeving) nog altijd factoren om óóral hier je onderwijs te genieten.”*

Er is 1 persoon die het helemaal met de stelling eens is: *“Dat is een absoluut feit. Die vele regels dan. Dat moet beslist veranderen, en dat zal zeker ook gebeuren binnen 5 jaar. Zie ook een dossier van het Min. OCW”.*

Stelling 6. Om goede kennis van de islam te verwerven, is de beste manier om een kind naar een islamitische school in Marokko of ander islamitisch land te sturen.

Drie personen zijn het grotendeels eens met de stelling. Zij zeggen er bij dat het makelijker is om in Marokko kennis van de islam te verwerven. Slechts 1 persoon uit België is het volledig eens met deze stelling en hij vindt dat moslims in een land waar het christendom overheerst een andere positie hebben. De aanpak van moslims in Europa is daardoor anders. Hij geeft ook aan dat het geloof ook op de tweede plaats komt bij veel Marokkaanse jongeren in Europa. Meerdere personen geven aan dat Marokko ook niet het meest geschikte land is om islamitische kennis te verwerven, Egypte of Saudi-Arabië zijn hiertoe betere landen.

De drie personen die het niet eens zijn met de stellingen, geven aan dat er in Nederland ook islamitische opleidingen zijn.

Stelling 7. Als kinderen naar Marokko worden gestuurd om voor familie te zorgen, dan krijgen de kinderen geen kans om daar het onderwijs goed te volgen.

Twee personen zijn het eens met deze stelling, waarbij ze aangeven dat een kind niet de volledige verantwoordelijkheid kan hebben om familie te verzorgen. Het kind moet zelf ook een leven hebben en geen 'slaaf' zijn. Eén persoon geeft aan dat hij het niet eens is, zelf is diegene ook in Marokko geweest en heeft daar onderwijs gevolgd, maar ook familie geholpen.

Stelling 8. Het is heel goed om een kind voor één jaar in Marokko naar school te laten gaan, omdat het kind dan:

- Meer leert over de taal en cultuur van de ouders
- Meer discipline krijgt

Eigenlijk zijn de meeste personen die reageerden het hier wel eens. Wel maken meerdere respondenten duidelijke kanttekeningen. Het kind moet oud genoeg zijn en ook achter de keus moet staan om voor een tijd naar Marokko te gaan. Volgens hen heeft het ook geen zin om het kind te verplichten, want dan zal het kind toch zijn best niet doen in Marokko. De beste manier om een taal aan te leren is om te verblijven in het land waar die taal gesproken wordt. Het kind is dan in een omgeving die de taal perfect beheerst, maar ook de cultuur nog in stand hebben gehouden, wat heel belangrijk is voor de identiteit van een kind.

Iemand die zelf een jaar in Marokko is geweest, zegt dat hij/zij het jaartje net iets te kort vond om echt iets van de taal en cultuur op te pikken. Discipline werd hem/haar zeker bijgebracht, en diegene is het leven hier in Nederland meer op prijs gaan stellen. Ook worden er kanttekeningen geplaatst, omdat het kind uit een vertrouwde en veilige omgeving wordt weggehaald. Daarom is het beter als de kinderen wat ouder zijn.

Stelling 9. Omdat in het Nederlandse onderwijs gediscrimineerd wordt, laten ouders hun kind in Marokko onderwijs volgen.

Over het algemeen zijn mensen het niet geheel eens of oneens, maar ze hebben wel een mening over discriminatie. Iemand zegt dat een kind na een studie een baan moet zoeken, in Nederland wordt er weliswaar gediscrimineerd, maar in de Marokkaanse arbeidsmarkt heeft men ook niet veel kansen. *“Ik ben er wel van overtuigd, dat als je iets écht wil en ergens helemaal voor gaat, discriminatie je niet tegen kan houden.”*

Een ander vult aan dat er misschien wel gediscrimineerd wordt in Nederland, maar dat aan de andere kant Marokkanen zich TE snel aangevallen voelen. *“Marokkanen discrimineren zelf. Er bestaat discriminatie onderling. Discriminatie in de straten onder hetzelfde ras, discriminatie vanwege je afkomst.”*

“In Marokko wordt meer gediscrimineerd dan in Nederland. In Marokko worden de Berberse kinderen onthouden van het leren van hun taal en dat is de grootste misdaad die men kan plegen, een kind zijn identiteit als minderwaardig bestempelen en het verbieden ervan.”

Een persoon die zelf naar Marokko is geweest, denkt dat er in het Nederlandse onderwijs niet gediscrimineerd wordt, maar in ieder geval was het voor zijn/haar ouders zeker niet de reden om hun kind te sturen.

Stelling 10. Geef argumenten waarom het al dan niet verstandig is om je kind naar het buitenland te sturen.

Diverse reacties hier op: *“Maar ik denk dat als je als ouder je kind naar het buitenland stuurt, je weinig tot geen invloed meer uit kan oefenen op zijn doen en laten. Kinderen heb-*

ben hun ouders hard nodig om hen het juiste pad te laten volgen, als je ouders niet in de buurt zijn, kan de verleiding groot worden van dit pad af te wijken. Een andere reden is dat wanneer je na een lange tijd weer terug komt naar het land waar je woonde, je aan veel dingen weer moet wennen.”

Ook geven de respondenten aan dat het de ontwikkeling van een kind kan belemmeren, als het kind jong is en plotseling uit zijn vertrouwde omgeving wordt gehaald. Emotioneel gezien afscheid nemen van je vrienden, en je familie een lange tijd niet zien e.d. is niet echt makkelijk voor het kind.

Ook stelt iemand dat hij/zij het de omgekeerde wereld vindt: *“Naar Marokko gaan om te studeren terwijl de meeste mensen in Marokko die het kunnen betalen naar het buitenland gaan voor betere onderwijs, het lijkt me de omgekeerde wereld. Het onderwijs in Marokko ligt ver achter op die van Europa.”*

2.6 Groepsgesprekken

2.6.1 Groepsgesprek met Turkse personen

Bij het Turkse groepsgesprek waren 10 Turkse personen aanwezig. Er waren zowel ouders en jongeren die uit eigen ervaringen konden vertellen, als experts. Na een korte introductie en toelichting op de uitkomsten van de interviews, zijn de deelnemers in gesprek gegaan over de redenen waarom Turkse ouders hun kinderen in het herkomstland onderwijs laten volgen. Ook is er gesproken over de effecten hiervan op een kind en over de situatie in Nederland.

De vijf gevonden redenen uit de interviews worden herkend door de deelnemers en zij hebben daar hun mening over gegeven. Hieronder staan de meningen weergegeven.

Onderwijs: het systeem in Nederland versus het systeem in Turkije

Laag schooladvies is zeker een reden voor Turkse ouders om te overwegen hun kind in Turkije een opleiding te laten doen. Veel ouders hebben het gevoel dat hun kind niet vanwege intellectuele capaciteit een laag schooladvies krijgt, maar vanwege gedragsproblemen of andere zaken.

Een aanwezige vult aan dat niet alleen laag schooladvies in Nederland een reden is voor Turkse ouders om hun kind naar Turkije te sturen. Ook zijn ouders het vaak niet eens met de beslissing van een school om hun kind naar speciaal onderwijs te sturen. De ouders kiezen er liever voor om het kind in dat geval naar Turkije te laten gaan.

Bovendien zijn Turkse ouders van mening dat het onderwijs in Turkije een positievere mentaliteit heeft dan in Nederland. Uitgangspunt is dat kinderen de universiteit gaan doen, dat is in Nederland niet het geval. In Turkije is er op scholen meer discipline en gezag van leraren. In Nederland is er te weinig sturing op de scholen.

Sommige allochtone jongeren voelen zich op witte scholen niet veilig en vertrouwd. Een aanwezige zegt dat zij haar witte klas ervaart als ‘koud’, er is weinig contact en gezelligheid onderling. De aanwezigen concluderen dat de basisscholen in Nederland betere docenten moeten hebben, die ook psychologische en pedagogisch onderlegd zijn en vooral ook kunnen omgaan met verschillende culturele achtergronden van de leerlingen. Docenten moeten leerlingen meer stimuleren.

Sociaal-economisch: economische ontwikkeling en werkgelegenheid in beide landen

Het is nog te vroeg om te zeggen dat de economie in Turkije goed is. Maar wanneer de Turkse economie krachtig is, dan zullen meer mensen naar Turkije (terug)gaan.

Sociaal-psychologisch: definitief willen terugkeren naar Turkije, discriminatie in NL, druk familie, problemen bij jongeren

Na de moord op Theo van Gogh worden veel jongeren op hun kleur aangesproken en dat is heel vervelend. Ook zijn ouders bang dat hun kinderen in Nederland in het criminele circuit terecht komen en een oplossing zou kunnen zijn om hen naar Turkije te sturen.

Cultuur: normen en waarden van Turkse cultuur leren kennen, Turkse taal leren

In de jaren '80 en '90 stuurden ouders hun kind naar Turkije vanwege het leren kennen van de Turkse cultuur, taal en soms ook religie. Tegenwoordig kan men door de schotels en door internet ook de Turkse cultuur in Nederland leren kennen, hoewel dat wel anders is. Ook zien de ouders dankzij de schotel televisie dat Turkije ook veranderd is.

Religie: meer kennis van islam

Over religie als reden is weinig gezegd, behalve dat het bij sommige ouders een rol kan spelen.

Een heel andere reden die genoemd is tijdens het groepsgesprek is dat ouders hun kind vanwege gezondheidsredenen naar Turkije laten gaan. Het is voorgekomen dat specialistische artsen het advies aan Turkse ouders geven om het kind in een verzorgingshuis te laten verblijven of als alternatief naar Turkije moeten laten gaan.

Een reden waarom ouders uiteindelijk besluiten om het kind in Nederland te laten, is omdat vaak de moeder het kind niet wil missen.

Iemand stelt dat één van de redenen waarom er de laatste jaren minder kinderen naar Turkije gaan voor onderwijs is dat er in de grote steden in Nederland nu internaten zijn met een islamitische achtergrond. Ouders die bang zijn hun kind in de problemen komt, sturen hun kind naar een internaat in Nederland. Ook is er tegenwoordig meer huiswerkbegeleiding, wat positief werkt.

Wat betreft de effecten op de kinderen heeft de periode in Turkije zowel positieve als negatieve effecten. Een deelnemer merkt op dat het effect mede afhankelijk is van de leeftijd van het kind. Positief is dat de kinderen twee culturen goed kennen en goed kunnen omgaan met diversiteit, wat ten goede komt aan de integratie in Nederland. Deze Turkse jongeren kunnen een brugfunctie vervullen in Nederland. Zij zorgen voor informatie uitwisseling en zij zijn vaak sociaal gericht (geven huiswerkbegeleiding etc.). Negatief is dat de jongeren bij terugkomst in Nederland een taalachterstand kunnen hebben.

Aanbevelingen die gedaan zijn gedurende het groepsgesprek zijn:

Allochtone kinderen in Nederland moeten meer zelfvertrouwen krijgen, waarbij een stimulus van zowel de ouders als van school nodig is.

Jongeren moeten ook voor 1 jaar stage kunnen lopen in Turkije, dat geeft hen positieve motivatie en zelfvertrouwen. In het geval van Turkse jongeren die in Nederland zijn opgegroeid en stage lopen in Turkije kan het bijdragen aan hun identiteitsontwikkeling. Aan de andere kant geven de aanwezigen aan dat het ook een taak is van de Turkse gemeenschap om Turkse jongeren in Nederland inzicht te geven in hun eigen culturele achtergrond.

Ouderparticipatie is van groot belang, ouders moeten betrokken zijn bij de school van de kinderen.

2.6.2 Groepsgesprek met Marokkaanse personen

Het groepsgesprek is bijgewoond door 7 Marokkaanse personen. Er waren op het laatste moment meerdere afmeldingen i.v.m. privé omstandigheden en vanwege het offerfeest. Het merendeel van de deelnemers waren experts, die zowel de Marokkaanse gemeenschap goed kennen, alsmede goed bekend zijn met het onderwijssysteem in Nederland. De deelnemers hebben diepgaand gediscussieerd over de reden waarom Marokkaanse ouders hun kinderen naar het herkomstland sturen, maar ook de effecten hiervan op een kind en over de ontwikkelingen in Nederland.

Concluderend kan gezegd worden dat uit het Marokkaanse groepsgesprekken gebleken is dat de 5 gevonden redenen uit de interviews werden beaamd door de aanwezigen.

Onderwijs: het systeem in Nederland versus het systeem in Marokko

Het onderwijs in Marokko is inderdaad strenger en ook krijgen jongeren daar meer waarden en normen mee op school, vertelt iemand uit eigen ervaring. Dit vindt zij positief, omdat jongeren in Nederland niet altijd serieus bezig zijn met hun opleiding en met hun toekomst.

Marokkaanse ouders zijn vaak onbekend met het Nederlandse onderwijssysteem, dat kan problemen opleveren. Er moet voorlichting komen aan Marokkaanse ouders, zij moeten meer betrokken worden bij het onderwijs van hun kinderen.

Het onderwijs op zwarte basisscholen in Nederland en op VMBO en MBO scholen moet kwalitatief verbeteren, zodat de ouders weten dat de kinderen goed onderwijs krijgen. Een extra genoemde reden waarom ouders hun kind naar Marokko sturen kan ook zijn dat het kind advies krijgt voor speciaal onderwijs en dat dit niet door de ouders geaccepteerd wordt.

Sociaal-economisch: economische ontwikkeling en werkgelegenheid in beide landen

De economische ontwikkeling in Marokko is nu nog niet zodanig dat dit een reden is waarom mensen terugkeren naar Marokko. Maar zodra de economie in Marokko verbetert, zullen meer mensen gaan pendelen.

Sociaal-psychologisch: definitief willen terugkeren naar Marokko, discriminatie in NL, druk familie, problemen bij jongeren

Sommige ouders sturen hun kind uit angst voor problemen naar Marokko. Zij zien de problemen die Marokkaanse jongeren in Nederland hebben en willen dit voorkomen. Ook discriminatie en de negatieve sfeer in Nederland zorgt er voor dat Marokkaanse jongeren zich in Nederland niet thuis voelen, dat zij hier niet zichzelf kunnen zijn.

Cultuur: normen en waarden van Marokkaanse cultuur leren kennen, Arabisch leren

Het leren van de Marokkaanse waarden en normen en daarmee het ontwikkelen van je identiteit wordt door de aanwezigen genoemd als reden waarom ouders hun kind in Marokko onderwijs laten volgen. Ook goed Arabisch spreken hoort hier bij. De ouders zijn bang dat de jongeren in Nederland hun identiteit verliezen.

Religie: meer kennis van islam

In de jaren '80 was het een hype om je kinderen naar het buitenland te sturen, zodat ze meer kennis kregen van de islam. Nog steeds is religie een reden waarom kinderen in Marokko (of andere islamitische landen) gaan studeren.

Aanvullend werd gezegd dat het ook voorkomt dat Marokkaanse jongeren gedwongen worden om in Marokko onderwijs te volgen, bijv. dochters die worden gedwongen om naar Marokko te gaan, of verslaafde jongeren die moeten afkicken in Marokko. Wel is iedereen van mening dat het gedwongen sturen van jongeren naar Marokko meestal negatief is voor de jongeren.

Ook is er gesproken over de effecten op de kinderen, wanneer zij een tijd lang onderwijs volgen in Marokko. Het kan zowel positieve als negatieve effecten hebben. Voor de persoonlijke ontwikkeling van ene kind kan het goed zijn, door de periode in Marokko zijn zij trots op wie ze zijn en hun identiteit wordt daarmee verstevigd. Dit is bevorderlijk voor het zelfvertrouwen van iemand en het is positief voor de integratie als zij terugkeren uit Marokko en zelfvertrouwen hebben en ambitie.

Wanneer een kind gedwongen wordt of wanneer niet alles goed geregeld is, dan kan het ook negatieve effecten hebben op de kinderen. Als kinderen opgroeien zonder ouders, dan kunnen ze emotioneel wankel worden. Ook kunnen kinderen een taalachterstand oplopen. Sommige jongeren voelen zich in Nederland ondergewaardeerd, wanneer zij in Marokko een hoge opleiding hebben afgerond, maar in Nederland (vanwege taalachterstand bijv.) geen passende baan kunnen vinden.

Wel signaleren de aanwezigen dat de toestroom van kinderen naar Marokko minder is geworden dan in de jaren '80 en '90. Ook nuanceert iemand het fenomeen door te stellen dat hij niemand kent in zijn hele (Marokkaanse) familie en kennissenkring die zijn kinderen naar Marokko heeft gestuurd of wil gaan sturen.

Een belangrijke aanbeveling vanuit de groep is dat er in Nederland gewerkt moet worden aan het onderwijs, met name in de grote steden. Zowel zwarte basisscholen, als VMBO's en MBO's moeten kwalitatief verbeteren. Ook moet er meer aandacht komen voor opvoeding voor kinderen via Marokkaanse moeders.

HOOFDSTUK 3

Conclusies

In dit hoofdstuk staat beschreven wat alle methoden samen voor uitkomsten hebben gegeven. De conclusies worden apart opgesomd voor de Turkse gemeenschap en voor de Marokkaanse gemeenschap. Vervolgens worden de overeenkomsten tussen beiden groepen beschreven. Het rapport wordt afgesloten met een aantal praktische aanbevelingen.

Uit zowel de interviews, de groepsgesprekken en de reacties op stellingen via internet laten allemaal zien dat het wel of niet tijdelijk onderwijs laten volgen in herkomstland een complexe keuze is voor Turkse en Marokkaanse ouders. Op basis van al verkregen informatie is onze hoofdconclusie dat er niet één ‘hoofdrede’ is waarom ouders er voor kiezen hun zoon of dochter voor een tijd naar Turkije of Marokko te laten gaan om daar onderwijs te volgen. Meerdere motieven spelen bij de ouders een rol en de keus is tevens afhankelijk van de situatie van het gezin. Samenhangende factoren bepalen of een kind wel of niet voor een periode naar het herkomstland gaat.

Ook hebben we geconstateerd dat er verschillen zijn tussen de redenen van ouders die in de jaren '80 en '90 besloten om hun kind terug te sturen en beweegredenen die ouders tegenwoordig (2005) hebben.

Tot slot willen we benadrukken dat het hier vooral kwalitatieve gegevens betreft en dat we geen harde uitspraak kunnen doen of het veelvuldig voorkomt dat ouders hun kinderen onderwijs laten volgen in het herkomstland. Wel hebben we tijdens het onderzoek gemerkt dat het moeilijk was om respondenten te vinden. Veel sleutelfiguren uit de Turkse en Marokkaanse gemeenschap die wij benaderden, gaven aan dat zij niemand kenden in hun (vaak grote) netwerk van familie, vrienden en kennissen die hun kind naar het herkomstland had gestuurd ofwel serieus overwoog dat te gaan doen. Dit is een indicatie dat het fenomeen niet veelvuldig voorkomt.

3.1 Conclusies Turkse gemeenschap

3.1.1 Redenen Turkse ouders

De informatie die wij vanuit de Turkse gemeenschap hebben verkregen d.m.v. de interviews, de groepsgesprekken en via het internet wijst er op dat er diverse redenen zijn waarom Turkse ouders hun zoon of dochter voor een periode naar Turkije laten gaan om daar onderwijs te volgen. We gaan hier per motief in op ervaringen en meningen van Turkse ouders en ook jongeren.

A. Onderwijs

Onderwijssysteem in Nederland

Opvallend was dat zowel Turkse ouders als Turkse jongeren van verschillende leeftijden aangaven dat het regelmatig voorkomt dat een Turks kind een laag schooladvies krijgt van zijn basisschool in Nederland, terwijl de ouders het idee hebben dat het kind intellectueel gezien best een hoger niveau aan kan. Veel Turkse ouders van de 1ste generatie, gingen in de jaren '80 en '90 niet met de basisschool in discussie over dit lage schooladvies, maar zij kozen er voor om hun kind naar Turkije te sturen om daar op een hoger niveau onderwijs te krijgen. Ook tegenwoordig zijn niet alle Turkse ouders mondig genoeg om met de docenten te discussiëren over de keuze van vervolgopleiding. De Turkse gemeenschap geeft aan dat zij het gevoel hebben dat allochtone (dus ook Turkse) leerlingen sneller een VMBO advies krijgen dan autochtone leerlingen. Volgens hen kan dit komen doordat de allochtone kinderen minder goed Nederlands beheersen of door

hun gedrag. Als een allochtoon kind een grote mond heeft, noemt de docent het kind assertief, terwijl een allochtone leerling met een grote mond wordt bestempeld als probleemjongere. Ook leeft het gevoel dat docenten een negatief beeld hebben door de sociale en culturele achtergrond van allochtone leerlingen: als ouders laag geschoold zijn, dan krijgt het kind een VMBO advies.

Turkse ouders willen dat hun kinderen een hoge opleiding doen en een laag schooladvies (maar ook bijvoorbeeld een klas overdoen) wordt dus niet geaccepteerd. Ook wanneer een Turks kind advies krijgt om speciaal onderwijs te volgen, kan dat voor de ouders ook onacceptabel zijn en sturen zij hun kind naar Turkije, omdat er in Nederland geen alternatief is waar zij tevreden mee zijn.

Een andere reden is dat Turkse ouders niet geheel tevreden zijn over het Nederlandse onderwijssysteem en de kwaliteit van scholen. Veel Turkse ouders vinden dat Nederlandse docenten onvoldoende sturing geven aan de leerlingen en ook onvoldoende de leerlingen stimuleren om het beste uit hen naar boven te halen. Sommige docenten kunnen niet omgaan met allochtone leerlingen, zij houden onvoldoende rekening met de culturele achtergrond van hun leerlingen.

Het komt voor dat er (communicatie)problemen zijn tussen de docent en de Turkse ouders. Wanneer een Turkse leerling problemen heeft, dan krijgen de Turkse ouders geen ondersteuning vanuit de school. Leerkrachten hebben soms een ander beeld van het kind dan de ouders.

Verder kregen we meerdere opmerkingen over de kwaliteit van het basisonderwijs in Nederland. Op met name zwarte basisscholen in grote steden komt het voor dat de leerlingen slecht Nederlands spreken en dat dit voor de ouders frustrerend is om te merken. Ook zouden VMBO scholen betere kwaliteit moeten geven, nu hebben Turkse ouders het idee dat de kinderen op een VMBO een minderwaardigheidscomplex krijgen. Turkse ouders vinden dat hun kinderen zelfvertrouwen moeten ontwikkelen op school en dat ontbreekt vaak.

Ontevredenheid over het onderwijs in Nederland of problemen met hun kind op een Nederlandse school, kunnen een doorslaggevende reden zijn om het kind naar Turkije te sturen voor onderwijs.

Onderwijssysteem in Turkije

Turkse ouders hebben een alternatief wanneer het onderwijs in Nederland om wat voor reden ook niet bevalt: het kind onderwijs laten volgen in herkomstland. De personen die wij gesproken hebben, hebben hun kinderen met name onderwijs laten volgen op privé scholen in Turkije. Dit kost wel veel geld, maar het zijn over het algemeen goede scholen op een hoog niveau. De mentaliteit is op Turkse scholen heel anders dan op Nederlandse onderwijsinstellingen. In Turkije is er meer discipline op school, daar krijgen de leerlingen meer normen en waarden mee, zoals respect voor de docent, goed je best doen voor je eigen toekomst, sociale aspecten. Ook worden jongeren in Turkije echt gezien als de toekomst van het land en worden zij veel meer dan in Nederland gestimuleerd om hard te werken en iets te bereiken. Hierdoor hebben veel jongeren in Turkije meer zelfvertrouwen.

B. Sociaal economisch

Dankzij de gunstige economische ontwikkeling in Turkije overwegen meer Turkse mensen in Nederland om definitief terug te gaan naar Turkije. Toetreding tot de EU en een verbeterde democratische situatie in Turkije zijn positieve signalen. Hoewel de economie in opmars is, wil dit niet zeggen dat er voldoende werkgelegenheid is voor iedereen. Zeker is wel dat mocht de economische positie van Turkije verder verbeteren, het te verwachten valt dat meer Turkse mensen in Nederland gaan pendelen of definitief terugke-

ren naar hun herkomstland. Maar de economische positie van Turkije is niet enige reden waarom sommige mensen er voor kiezen om terug te gaan naar Turkije, vaak zijn de sociaal-psychologische en culturele aspecten van grote invloed.

C. Sociaal psychologisch

Naast meer rationele aspecten als de economie en de kwaliteit van het onderwijs, zijn gevoelsmatige aspecten belangrijke beweegredenen waarom ouders hun zoon of dochter een deel van hun opleiding willen laten genieten in Turkije. Hier noemen we een aantal sociaal-psychologische motieven van Turkse ouders:

Negatieve sfeer en discriminatie in Nederland

Veel Turkse ouders en jongeren ervaren dat er in Nederland de laatste jaren een negatievere sfeer is ontstaan richting de allochtone gemeenschap. Zowel de Nederlandse politiek omtrent allochtonen is negatiever geworden, alsmede reacties vanuit de samenleving op mensen met een kleur. Allochtone jongeren worden snel als probleemjongeren bestempeld, ook al hangen zij bijvoorbeeld alleen maar straat en doen zij niemand kwaad. Kinderen moeten gewoon zichzelf kunnen zijn en niet een etiket 'allochtoon' opgeplakt krijgen door docenten, door vrienden, door burens etc.. Gevolg is dat veel allochtone jongeren het gevoel hebben dat zij 'uitschot' zijn, i.p.v. een verrijking voor de Nederlandse samenleving.

Het is voor allochtone jongeren problematisch om een stageplaats te krijgen of passend werk te vinden na afronding van hun opleiding. Turkse ouders voelen dat de talenten van hun kinderen onvoldoende benut worden, dat de kinderen onvoldoende zelfvertrouwen hebben en zij willen hun kinderen juist goede basis geven, zodat zij een goede toekomst tegemoet gaan. Voor sommige ouders is dit een belangrijk motief om hun kind naar Turkije te laten gaan.

Angst voor problemen met kinderen

Ook ondervinden Turkse ouders angst dat hun kinderen problemen krijgen of het verkeerde pad op gaan. Enerzijds gaat het dan om ouders die bang zijn dat hun zonen in de criminaliteit belanden. Hun zonen gaan om met andere jongens en als groep hangen zij op straat. Ouders proberen hun kinderen op het rechte pad te houden, maar ervaren daarbij wel problemen. Puberende kinderen luisteren niet altijd naar hun ouders. Anderzijds geven jongeren aan dat zij weten dat meiden die betrapt worden dat zij een vriendje hebben, naar Turkije worden gestuurd door de ouders. Kinderen die niet luisteren naar ouders.

Druk van familie

Tevens worden ouders beïnvloed door familie en kennissen. Bijvoorbeeld als de rest van de familie nog in Turkije woont, kunnen die stellen dat het gezin of een individueel kind ook naar Turkije moet komen. In de jaren '80 kwam het voor dat een kind dan voor de grootouders moest zorgen. In ieder geval zijn Turkse ouders gevoelig voor beïnvloeding van familie of kennissen, en volgen zij soms advies op van hen om ene kind naar een bepaalde school in Turkije te sturen.

D. Cultuur

Iedereen in de Turkse gemeenschap die we gesproken hebben, noemt als motief dat de kinderen in Turkije beter de Turkse waarden en normen leert kennen, en de Turkse taal beter leert beheersen dankzij een verblijf in Turkije. Ouders willen dat de kinderen weten waar ze vandaan komen, zodat zij trots kunnen zijn op wie ze zijn en waardoor de kinderen hun identiteit goed ontwikkelen. Sommige ouders vinden dat hun kinderen het best moeilijk hebben in Nederland, omdat de kinderen tussen twee culturen in

staan. Als de kinderen een tijd lang in Turkije hebben gewoond, dan kennen ze de Turkse cultuur beter en staan daardoor ook in Nederland steviger in hun schoenen. Het geeft invulling aan hun identiteit. Ook geven de Turkse scholen de leerlingen meer waarden en normen mee, wat aansluit bij de opvattingen van de Turkse ouders.

E. Religie

Niet voor alle ouders speelt religie een rol als motief om een zoon of dochter naar Turkije te laten gaan. Slechts bij enkele personen werd religie als belangrijkste reden genoemd waarom zij hun kind tijdelijk naar Turkije laten gaan. Ouders willen hun kinderen een goede religieuze basiskennis meegeven, maar dat lukt hen zelf niet altijd even goed. Veel ouders zijn als gastarbeiders hier naar toe gekomen en hebben zelf ook onvoldoende religieuze kennis, zodat zij hun kinderen niet voldoende kennis over de islam kunnen verstrekken.

Doordat er tegenwoordig goede islamitische scholen en internaten met islamitische achtergrond zijn in de grote steden in Nederland is dit voor ouders op dit moment een minder dringende reden om hun kind naar Turkije te sturen.

F. Gezondheid

Tot slot kan gezondheid een beweegreden zijn voor ouders om hun kind naar het herkomstland te laten vertrekken. Specialistische artsen geven soms een Turks kind het advies om naar een Nederlands verzorgingshuis te gaan i.v.m. gezondheidsproblemen of anders als alternatief het kind naar Turkije te sturen. Turkse ouders willen niet dat hun zoon of dochter in een verzorgingshuis terecht komt en zij kiezen dan voor Turkije. In zulke gevallen is goede voorlichting aan de ouders over een verzorgingshuis van belang. Deze reden is slechts 1 keer genoemd, en is dus minder relevant dan alle hiervoor genoemde argumenten.

3.1.2 Effecten

Natuurlijk heeft het tijdelijke verblijf in Turkije effecten op de ontwikkeling van het kind. Uit alle reacties blijkt duidelijk dat er zowel positieve als negatieve effecten waarneembaar zijn. Als eerste dient er een onderscheid gemaakt te worden tussen kinderen die gedwongen worden om naar Turkije te gaan en kinderen die vrijwillig gaan. Wanneer kinderen door de ouder gedwongen worden, zijn de effecten vrijwel altijd negatief, omdat het kind negatieve ervaringen heeft in Turkije en ook niet de intentie heeft om zijn best te doen.

Wanneer kinderen vrijwillig naar Turkije zijn vertrokken, dan hangt het van diverse factoren of de effecten bij terugkeer in Nederland positief of negatief zijn. Met name de leeftijd, verblijfsduur in Turkije en de beheersing van de Nederlandse taal bepalen of kinderen bij terugkomst in Nederland snel hun draai in de maatschappij vinden.

Negatieve effecten:

Wanneer jongeren bij terugkeer naar Nederland een taalachterstand hebben, dan moeten zij die inhalen door bijv. een Nederlandse taal cursus te doen. De slechte beheersing van het Nederlands kan er voor zorgen dat jongeren problemen ondervinden om door te stromen in het onderwijs of op de arbeidsmarkt. Een ander aspect is dat kinderen die alleen naar Turkije gaan de ouderlijke liefde missen en dat kan negatief zijn voor de emotionele ontwikkeling van een kind.

Positieve effecten:

Dankzij het verblijf in Turkije hebben de jongeren bij terugkomst in Nederland een bredere visie. Zij kennen twee culturen door en door en kunnen beter omgaan met cultuurverschillen en diversiteit. Het verblijf in Turkije komt ten goede aan hun persoonlijke

ontwikkeling en zelfontplooiing, maar vooral ook aan hun zelfvertrouwen en identiteit. Hierdoor vervullen veel jongeren bij terugkeer een brugfunctie in Nederland tussen de Turkse en Nederlandse gemeenschap. Ook beseffen de jongeren heel goed dat zij hier in Nederland veel kansen krijgen en zij gaan zich vaak inzetten voor sociale projecten, zoals het geven van huiswerkbegeleiding of het oprichten van een stichting.

Door het relatief hoge opleidingsniveau op privé scholen in Turkije, en doordat de jongeren meer discipline hebben aangeleerd in Turkije en gemotiveerd zijn om iets te bereiken in hun leven, is het vaak makkelijk voor de Turkse jongeren om door te stromen in het hoger onderwijs in Nederland.

Er zijn veel positieve verhalen van jongeren die in Turkije een deel van hun onderwijs hebben gevolgd en nu succesvol zijn in Nederland.

3.2 Conclusies Marokkaanse gemeenschap

3.2.1 Redenen Marokkaanse ouders

Uit de interviews, de groepsgesprekken en uit de reacties verkregen via stellingen op het internet blijkt dat er diverse redenen zijn waarom Marokkaanse ouders hun kind tijdelijk naar Marokko sturen om daar onderwijs te volgen. We gaan hier per reden in op de ervaringen en meningen van Marokkaanse ouders en ook jongeren.

A. Onderwijs

Onderwijssysteem in Nederland

Het huidige Nederlandse onderwijssysteem op zich is meestal niet de belangrijkste reden waarom Marokkaanse ouders hun kind onderwijs laten volgen in Marokko. Het gaat de meeste ouders er meer om dat het kind in Marokko op school meer waarden en normen meekrijgt die passen bij de opvoedingsgedachte van de ouders. Het gaat dan bijv. om respect voor de leraar en discipline. Veel ouders vinden dat de leerlingen op scholen in Nederland te veel vrijheid krijgen.

Laag schooladvies is voor veel Marokkaanse ouders niet een argument om hun zoon of dochter naar het herkomstland te laten gaan. Veel Marokkaanse ouders accepteren wat de school zegt. Zij zijn vaak onbekend met het Nederlandse onderwijssysteem, waardoor zij het onderwijs niet waarderen. Ouders hebben vaak geen besef wat hun kinderen leren op school. Aan de andere kant signaleren Marokkaanse jongeren dat veel Marokkaanse kinderen een te laag schooladvies krijgen, terwijl de kinderen intelligent genoeg zijn voor een hoger niveau.

Wel wordt een advies richting speciaal onderwijs niet door de Marokkaanse ouders geaccepteerd en dat kan wel een motief zijn om het kind naar Marokko te sturen.

Ook het feit dat Marokkaanse ouders in grote steden merken dat hun kind op school zit met alleen buitenlandse kinderen en de Nederlandse taal niet goed leren beheersen, speelt mee bij de overwegingen om het kind te laten vertrekken naar Marokko.

Onderwijssysteem in Marokko

Het onderwijssysteem is in Marokko heel anders. Er zijn grote verschillen tussen de openbare (staats)scholen en privé scholen. Maar ook tussen de privé scholen verschilt de kwaliteit sterk. De kinderen worden meestal naar een privé school of internaat in Marokko gestuurd. Docenten zijn in Marokko strenger en de leerlingen moeten in Marokko meer uit hun hoofd leren, er heerst discipline.

B. Sociaal economisch

Op dit moment speelt voor Marokkaanse ouders het economische motief geen rol om

hun kinderen terug te sturen naar Marokko. Wel zal in de toekomst de economische ontwikkeling in Marokko invloed hebben: als de economie in Marokko aantrekt, valt te verwachten dat meer personen ofwel gaan pendelen tussen Nederland en Marokko ofwel definitief terugkeren.

C. Sociaal psychologisch

Definitief terug willen keren

Vooraf in de jaren '80 en '90 hebben veel ouders hun kinderen onderwijs laten volgen in Marokko, omdat zij van plan waren definitief terug te keren naar Marokko. Zij wilden terug naar hun geboorteland, omdat zij hun land missen. Ook is genoemd dat iemand de sociale controle in Nederland onder de Marokkaanse gemeenschap wilde ontvluchten door naar Marokko te gaan. Niet altijd slaagt het plan om definitief terug te gaan, waardoor zij weer naar Nederland komen. Soms lukt het financieel niet (geen baan in Marokko), soms spelen meer sociale aspecten een rol (teveel controle door familie in Marokko). Tegenwoordig willen sommige ouders ook nog wel definitief terugkeren, maar doen zij dat niet vanwege de kinderen. De kinderen willen niet naar Marokko of de ouders zijn bang dat de kinderen opnieuw moeten beginnen in Marokko.

Angst voor problemen met kinderen

Nadrukkelijk is naar voren gekomen dat Marokkaanse ouders signaleren dat er problemen zijn ofwel met Marokkaanse jongeren in hun omgeving, ofwel met hun eigen kinderen. Als de kinderen dreigen te ontsporen, kan het een oplossing zijn om het kind naar Marokko te sturen. Veel ouders zijn bang dat hun kinderen tussen twee culturen in zitten en hierdoor geen sterke identiteit kunnen ontwikkelen, omdat zij onvoldoende van beide culturen weten.

D. Cultuur

Duidelijk is dat cultuur een cruciale beweegreden is waarom Marokkaanse ouders graag hun kind een tijd onderwijs willen laten volgen in Marokko. De Marokkaanse ouders willen dat hun kinderen de Marokkaanse cultuur behouden en daarvoor moeten zij de Marokkaanse waarden en normen leren kennen. Ook willen de ouders dat de kinderen de Arabische taal goed leren beheersen. Dat gaat het best in het land zelf. Ouders menen dat de kinderen hierdoor een sterkere identiteit krijgen: weten wie je bent, waar je vandaan komt en wat je wilt bereiken.

E. Religie

Sommige ouders kiezen er heel bewust voor om hun kind onderwijs in Marokko te laten volgen, vanwege het islamitische geloof. In de jaren '80 gebeurde het ook dat de ouders niet voor Marokko, maar een ander sterk islamitisch land kozen om daar hun kind heen te laten gaan. Het geeft de ouders status als hun kind de koran kent en sommige ouders hechten er grote waarde aan dat hun kind religieus goed onderlegd is.

3.2.2 Effecten

Wanneer een kind een periode in Marokko onderwijs heeft gevolgd, dan heeft dat uiteraard effecten op het kind. Onze conclusie is dat er zowel positieve als negatieve effecten zijn. Ook bij de Marokkaanse groep geldt dat er een verschil is tussen kinderen die gedwongen worden om naar Marokko te gaan en kinderen die vrijwillig gaan. In ieder geval bepalen de leeftijd, verblijfsduur in Marokko en de beheersing van de Nederlandse taal of kinderen bij terugkomst snel hun draai in de Nederlandse samenleving vinden. Sommige ouders hebben bewust nagedacht over de effecten op de kinderen, andere ouders hebben daar niet echt bij stil gestaan.

Negatieve effecten:

Het kan negatieve effecten hebben op de (emotionele) ontwikkeling van het kind, om het kind uit de veilige, vertrouwde omgeving in Nederland weg te halen en naar Marokko te sturen. Wanneer een kind zonder zijn ouders in Marokko is, is het ook erg zwaar, zowel voor het kind, als voor de ouders (met name de moeder). Het kind mist dan de ouderlijke liefde, die noodzakelijk is voor een gezonde ontwikkeling. Ook kunnen de ouders hen niet sturen cq. opvoeden. Taalachterstand is een ander negatief effect, maar dat kan in principe ingehaald worden wanneer de jongere voldoende motivatie heeft.

Positieve effecten:

Jongeren geven aan dat zij dankzij hun verblijf in Marokko het leven in Nederland, de mogelijkheden die je hier hebt, meer op prijs zijn gaan stellen. Zij zijn meer gemotiveerd en vaak weten ze ook beter wat zij willen bereiken. Dit in tegenstelling tot veel Marokkaanse jongeren die in Nederland zijn opgegroeid, die vaak niet weten wat zij willen bereiken en onvoldoende hun best doen op school. Tevens kennen deze jongeren die naar Marokko zijn geweest bij terugkomst twee verschillende culturen heel goed en spreken zij vaak meerdere talen vloeiend en dat heeft een meerwaarde. Zij hebben meer zelfvertrouwen en een sterkere identiteit en dat is bevorderlijk voor de integratie in de Nederlandse samenleving.

3.3 Overeenkomsten Turkse en Marokkaanse groepen

Kort gezegd hebben zowel Marokkaanse als Turkse ouders meerdere overwegingen die samen bepalen of iemand zijn zoon of dochter naar Marokko of Turkije laat vertrekken om daar onderwijs te volgen. Diverse motieven en een samenloop van omstandigheden geven de uiteindelijke doorslag.

Overeenkomstige redenen die zij de Marokkaanse en Turkse ouders een rol spelen zijn:

- Er voor zorgen dat het kind de eigen taal en cultuur en de bijbehorende waarden en normen leert kennen (identiteit)
- Het onderwijssysteem in herkomstland draagt bij aan het meegeven van deze waarden en normen
- Situatie in Nederland: jongeren worden niet gezien als talentvol, angst van ouders dat de kinderen problemen krijgen
- Religie is door beide groepen enkele keren genoemd als hoofdreden
- Onderwijssysteem in Nederland laat te wensen over: slechte kwaliteit zwarte scholen

3.4 Praktische aanbevelingen

Er zijn wat praktische aanbevelingen genoemd en die zetten we hier uiteen:

- Allochtone ouders meer betrekken bij het onderwijs:
 - Ouders uitleg geven over het Nederlandse onderwijssysteem
 - Ouders betrekken bij de voortgang van hun kind op school
 - Ouders ondersteunen wanneer er problemen zijn op school
 - Bij advies voor speciaal onderwijs of verzorgingshuis: extra begeleiding bieden aan ouders
- Meer aandacht voor opvoeding van kinderen via de moeders
- Schooladvies van allochtone leerlingen beter afwegen (niet te snel laag schooladvies geven)
- Kwaliteit van scholen verbeteren:
 - Met name zwarte scholen in grote steden: meer aandacht voor Nederlandse taal
 - VMBO scholen moeten jongeren meer stimuleren en perspectief bieden
 - Docenten moeten leren omgaan met allochtone jongeren en besef krijgen van de culturele achtergronden

- Meer sturing en discipline op scholen
- Uitgaan van talenten van kinderen, hen motiveren
- Meer positieve visie op allochtone jongeren: meerwaarde inzien van jongeren met diverse culturele achtergronden (door werkgevers, door overheidsinstanties etc.)
- Rol van leerplichtambtenaar: tijdig met ouders in gesprek en hen helpen bij problemen

